

LUNDS
UNIVERSITET

Att motarbetas med alla tillgängliga medel

En kritisk diskursanalys om avvisning av kvinnor i prostitution
inom Europeiska Unionen

Jonna Rennerskog & Tijana Sutalo

Handledare: Eva Schömer

Termin: 6

Nivå: Kandidatuppsats

Kurskod: RÄSK02

Abstract

According to Swedish law, prostitution is not a crime, but is considered a form of dishonest providing, and may constitute ground for deportation. The Swedish model criminalizes the buyer, and emphasizes the seller as someone being used by others to satisfy their sexual desire. The EU directive requires equal treatment for all union members, which questions the ability to deport people in prostitution. A distinction is created between foreign and Swedish women which limits the ability of the society to offer support and help. We believe this distinction prevents the process towards an equal society. Our purpose is to understand and explain how foreign women in prostitution within EU are affected by Swedish law. To achieve this we have analyzed official documents and by using a critical discourse analysis we have been able to expose the underlying texture of the documents. We have found the strong discourse of the foreign women as the other and the thought of sanitation which problematizes the opportunity for women to be considered as plaintiffs. Today's globalization enables this distinction between women, the consumption demands it and the strong thought of sanitation maintains the distinction of foreign women in prostitution as the other.

Key words: EU, globalization, consumption, dishonest, sanitation, prostitution

Nyckelord: EU, globalisering, konsumtion, oärlig, renhållning, prostitution

Antal ord: 13 667

Innehållsförteckning

ABSTRACT	2
FÖRKORTNINGAR	4
1. INLEDNING	5
2. BAKGRUND	6
2.1 MIGRATIONSDOMSTOLEN	6
2.2 JUSTITIEOMBUDSMANNEN	7
3. PROBLEMFÖRMULERING, SYFTE & FRÅGESTÄLLNING	8
4. CENTRALA BEGREPP	9
5. METODISKT TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	10
5.1 RELIABILITET & VALIDITET	13
5.2 PROBLEM UNDER ARBETETS GÅNG	14
6. INKLUDERAD ELLER EXKLUDERAD?	14
6.1 GLOBALISERING - EN FÖRENING SOM ÅTSKILJER	17
6.2 KONSUMTIONEN AV DEN ANDRA KVINNAN	21
6.3 RENHÅLLNING - EN HUMANITÄR HANDLING?	24
6.4 RÄTTEN TILL RÄTTIGHETER, EN FRÅGA OM MÅLSÄGANDEROLL	32
7. SMUTSENS ÖDE - EN SLUTSATS	35
7.1 ALLTID EXKLUDERADE I EN GLOBAL VÄRLD- EN SLUTDISKUSSION	37
REFERENSLISTA	

Förkortningar

BrB	Brottsbalk (162:700)
EUs rörlighetsdirektiv	Europaparlamentets och Rådets Direktiv 2004/38/EG
RB	Rättegångsbalk (1949:740)
RF	Regeringsformen (1974:152)
UtlL	Utlänningslag (2005:716)
G UtlL	Utlänningslag (1954:193), gamla

1. Inledning

Jämställdhet är en prioriterad fråga i Sverige, både inom den egna staten men även i det ökade samarbetet med övriga världen.¹ Regeringens jämställdhetsarbete syftar till att ge kvinnor och män samma förutsättningar och makt för att kunna påverka sin livssituation och Sverige är ett av de länder som internationellt anses spela en framträdande roll i sitt arbete mot ett jämställt samhälle.² En del i detta arbete är kriminaliseringen av köp av sexuell tjänst. Den svenska modellen kriminaliserar köparen av sexuella tjänster men inte säljaren, då denna utnyttjas av andra som vill tillfredsställa sin sexualdrift.³ Genom att befinna sig i prostitution anses de “/.../berövas makten över sitt liv och sin kropp och fräntas möjligheterna att åtnjuta sina mänskliga rättigheter.”⁴ Frågan är om denna modell, som ska främja jämställdheten, verkar för alla.

Enligt svensk lag utgör prostitution en form av oärlig försörjning och ett hot mot samhällsordningen som gör det möjligt för den svenska staten att avvisa utländska personer i prostitution.⁵ Det är endast med hjälp av EUs rörlighetsdirektiv⁶ och EU domstolen⁷ som avvisningen går att ifrågasätta då de kräver att samtliga unionsmedborgare behandlas lika. Vi menar att det finns en dubbelmoral i att betrakta prostitution, som inte är kriminaliserat,⁸ som något oärligt som kan föranleda avvisning. Regeringens utredning betonar att det är oväsentligt om kvinnor ingått i prostitution av fri vilja eller av tvång samt att köp av sexuella tjänster alltid är ett brott som ett samtycke inte kan göra tillåtet.⁹ Trots detta är det endast påtvingad prostitution som omfattas av begreppet mäns våld mot kvinnor som utgör en del i arbetet mot ett jämställt samhälle.¹⁰ De utländska kvinnor som utnyttjas i prostitution betraktas således som ett sådant hot mot samhället att den svenska lagstiftningen öppnar upp för möjligheten att få ut dem ur landet utan att de begår något brott. Detta aktualiseras i ett domslut från Migrationsdomstolen och ett beslut från Justitieombudsmannen (JO) där det blir tydligt att det råder en motsättning gällande synen på kvinnor som befinner sig i prostitution. Migrationsdomstolen beslutade i en dom 2011 att prostitution inte är ett tillräckligt hot att det

¹ Regeringen, *Jämställdhet*, 2009.

² Regeringen.

³ Proposition 1997:98:55 Kvinnofrid, s. 104.

⁴ Motion till riksdagen 2012/13:U212 av Carina Hägg (S) Ett Europa fritt från prostitution.

⁵ UtL 8 kap 2 §.

⁶ Europaparlamentets och Rådets Direktiv 2004/38/EG.

⁷ EU Domstolen Mål C-100/01, *Ministre de l'Intérieur mot Aitor Oteiza Olazabal*, REG 2002 I-1098.

⁸ Lag (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster.

⁹ Statens offentliga utredningar 2010:49 Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008 s. 249.

¹⁰ Prop. 1997:98:55, s 21.

skulle innebära avvisning,¹¹ året därpå gör JO bedömningen att en kvinna utsatt för människohandel utgör ett sådant hot mot samhällsintresset att hon bör avvisas.¹²

Den ena sidan ser utländska kvinnor som befinner sig i prostitution som ett hot mot samhället som måste bekämpas och den andra ser kvinnorna som utsatta i behov av sociala insatser och stöd. Som medlemmar i EU rör vi oss fritt över statsgränser, en frihet som också innebär ett ökat ansvar för de enskilda medlemsstaterna. De möjligheter som EU erbjuder medför också att medlemsländerna får ett ansvar för andra medborgare än sina egna. Med utgångspunkt i detta avser vi belysa problematiken kring hur utländska kvinnor inom EU som befinner sig i prostitution behandlas av den svenska staten.

2. Bakgrund

Utgångspunkten i detta arbete utgörs av en överklagan till Migrationsverket och en anmälan till JO om felaktig behandling gällande polisens avvisningsbeslut av två kvinnor som befunnit sig i prostitution, vi väljer att kalla dem Sara och Nina. Det ena fallet gäller Saras överklagan till Migrationsdomstolen och det andra Ninans anmälan till JO. Dessa resulterar, trots samma företeelse, i två olika resultat.

2.1 Migrationsdomstolen

Efter överklagan av Sara valde Migrationsdomstolen att undanröja Hallands läns Polismyndighets beslut om att avvisa henne med anledning av prostitution. Polismyndigheten gjorde bedömningen att Sara, då hon försörjt sig genom prostitution, ansågs utgöra ett hot mot allmän ordning och säkerhet.¹³

Utifrån rörlighetsdirektivet framgår det att den berörda personens personliga beteende måste utgöra ett “/.../verkligt, faktiskt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse/.../”¹⁴ samt att omständigheter i enskilda fall ska beaktas och motiveringar som tar hänsyn till det allmänpreventiva ska inte accepteras när det gäller avvisning.¹⁵ Migrationsdomstolen gjorde bedömningen att prostitution inte utgör en form av ärlig försörjning men då prostitution inte är kriminaliserat i Sverige gjorde sig Sara själv inte skyldig till brott. Hennes beteende, det vill säga att hon befunnit sig i prostitution, kunde därför

¹¹ Migrationsdomstolen UM 832-11.

¹² Justitieombudsmannen DNR: 4468-2011.

¹³ Migrationsdomstolen, s 1f.

¹⁴ Artikel 27 p. 2.

¹⁵ Migrationsdomstolen, s. 3.

inte sägas utgöra ett sådant “/.../verkligt, faktisk och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse/.../”¹⁶ att hon på dessa grunder skulle avvisas.¹⁷

2.2 Justitieombudsmannen

Nina avvisades 2012 från Sverige med motiveringen att hon visserligen hade rätt att vistas i Sverige utifrån EUs rörlighetsdirektiv, men att hon försörjde sig oärligt via prostitution och därmed utgjorde ett hot mot allmän ordning och säkerhet.¹⁸ Det var polisen i Västra Götaland som gjorde bedömningen att Nina skulle avvisas, vilket anmäldes till JO som valde att inte kritisera polisens beslut om avvisning.

Det framkommer i JOs beslut att Polismyndigheten i Västra Götaland mellan den 8 april och 16 september 2011 framlade elva avvisningsbesked av kvinnor i prostitution med ovanstående motivering. Dock har Polismyndigheten, då de fick vetskap om Migrationsdomstolens dom,¹⁹ inte beslutat om några nya avvisningar av samma typ.²⁰

I och med att Nina var målsägande i den brottmålsprocess som ledde till att sex män dömdes för koppleri och människohandel i Göteborgs tingsrätt finner JO det styrkt att “/.../genom utredningen klarlagt att Ninas prostitution ingått som en del i en brottslig verksamhet som varit föremål för utredning och åtal”²¹. Kvinnor i prostitution anses vara den svagare parten och en vanligtvis utsatt grupp bör inte straffbeläggas. JO belyser dock att prostitution kräver att ett brott begås och att samhället således alltid är förpliktigt att vidta åtgärder som vid övrig kriminalitet.²² Utifrån detta görs bedömningen att “/.../prostitution som företeelse måste mot denna bakgrund betraktas som en i huvudsak brottslig och i den meningen förbjuden verksamhet”²³.

I och med att Nina försörjde sig genom prostitution är det enligt JO befogat att avvisa henne med stöd i Utlänningslagen²⁴, dock betonas att avvisningen inte får gå emot rörlighetsdirektiven. Vidare gjordes bedömningen att dessa direktiv ger utrymme för tolkning. I relation till Sveriges inställning att bekämpningen av prostitution utgör en väsentlig samhällsangelägenhet ansåg JO att avvisningen av Nina hade stöd i såväl svensk rätt som i EUs rörlighetsdirektiv.²⁵

¹⁶ Migrationsdomstolen, s. 4.

¹⁷ Migrationsdomstolen, s. 4.

¹⁸ Justitieombudsmannen, s. 1.

¹⁹ Migrationsdomstolen, s. 1.

²⁰ Justitieombudsmannen, s. 2.

²¹ Justitieombudsmannen, s. 2.

²² Justitieombudsmannen, s. 4.

²³ Justitieombudsmannen, s. 4.

²⁴ UtlL, 8 kap 2 §.

²⁵ Justitieombudsmannen, s. 5.

3. Problemformulering, Syfte & Frågeställning

Ovanstående bakgrund tyder på en motsättning av intressen och att det förekommer en vag och tolkningsbar lagstiftning, vilket blir tydligt i JOs motivering.

“Jag kan för min del konstatera att det inte finns någon klar vägledning för hur EU- rätten i detta sammanhang ska uppfattas. Den här aktuella bestämmelsen, artikel 27 i rörlighetsdirektivet, utgår från allmänt hållna begrepp som ordning och säkerhet. De lämnar enligt min mening ett betydande utrymme för tolkning. Detsamma gäller villkoret om att den berörda personens beteende måste utgöra ett verkligt, faktiskt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse, ett villkor som av EU-domstolen tolkats i ljuset av de åtgärder den berörda staten vidtar för att övervaka och beivra det aktuella beteendet hos de egna medborgarna/.../varvid det framstår i en annan dager än om det skulle tolkas efter bokstaven.”²⁶

Enligt svensk lagstiftning är prostitution inte ett brott²⁷ men anses vara en form av oärlig försörjning²⁸ och kan utgöra skäl till avvisning. Avvisningen som blir en följd av prostitutionen menar vi kan betraktas som en påföljd. Det är av betydande vikt att belysa att prostitution som inte är föreskriven straff ändå betraktas som förbjuden, vilket blir tydligt i och med JOs resonemang att “/.../prostitution som företeelse måste/.../betraktas som en i huvudsak brottslig och i den meningen förbjuden verksamhet”²⁹. Vi ifrågasätter hur en tillåten handling kan resultera i en påföljd för utländska personer. Den syn på kvinnorna som skapas, genom att betrakta prostitution som oärlig, begränsar deras möjlighet till stöd och hjälp som samhället är villigt att erbjuda. Genom möjlighet till avvisning menar vi att det görs en åtskillnad mellan svenska kvinnor och utländska kvinnor som befinner sig i prostitution, en åtskillnad som vi anser motarbetar processen att nå ett jämställt samhälle.

Syftet med arbetet är således att förstå och förklara hur utländska kvinnor som befinner sig i prostitution i Sverige behandlas i relation till svensk lagstiftning och EUs rörlighetsdirektiv. Vår frågeställning mynnar ut i;

1. På vilket sätt har det offentliga samtalet i dokumenten sett ut gällande avvisning av utländska kvinnor som befinner sig i prostitution?
2. Vilken syn skapas på utländska kvinnor i prostitution?
3. Vad får det för konsekvenser för dessa kvinnor?
4. Varför bör utländska kvinnor i prostitution få rollen som målsägande i en brottmålsprocess?

²⁶ Justitieombudsmannen, s.5.

²⁷ Brottsbalken (162:700), 6 kap 11 §.

²⁸ UtL, 8 kap. 2 §.

²⁹ Justitieombudsmannen, s. 4.

4. Centrala begrepp

Av central betydelse i detta arbete är *jämställdhet* vilket innebär att män och kvinnor har lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter. Alla, oavsett kön, har makt att forma samhället och sina liv.³⁰ I fokus står *kvinnorna*, det vill säga utländska kvinnor inom EU som befinner sig i prostitution och vistas i Sverige i egenskap av *unionsmedborgare*. Som medborgare inom Europeiska Unionen har medborgarna en rätt att fritt få röra sig i de olika staternas territorium³¹ utan att krav på att ett uppehållstillstånd upprättas under de första tre månaderna.³² Denna rätt möjliggörs av *globaliseringen*. Denna nya världsordning där vi alla är en del av något stort utan några tydliga kontrollerade gränser.³³ Globaliseringen både förenar och skiljer på människor då vi blir mer oberoende av territoriella områden genom exempelvis en friare handel där somliga gynnas på bekostnad av andra.³⁴ Globaliseringen möjliggör en *konsumtion* vilken bygger på att alla varor som är till försäljning ska konsumeras av en köpare.³⁵ Här förstås konsumtion som mäns konsumtion av kvinnor genom köp av sexuell tjänst. Genom en vilja att motarbeta prostitution resulterar detta i en *renhållning* av samhället som syftar till att rensa samhället från det som är oönskat.³⁶ Vi utgår från *feminismen* som är ett mångfaciterat begrepp där vår utgångspunkt är att belysa mäns överordnade makt över kvinnor i samhället och den diskriminering det innebär. Feminismen fordrar förändringar på alla samhällsliga plan för att få stopp på denna diskriminering.³⁷ Beträktandet av kvinnorna i prostitution som underordnade och som oönskade leder till *stigmatisering* av dessa. Stigma är en egenskap som inte anses vara önskvärd där personen befinner sig och kan leda till stigmatisering av en viss grupp.³⁸ Stigmatisering rör till största del relationer mellan individer och inte endast enskilda egenskaper. De egenskaper som leder till en stigmatisering av en viss grupp kan i sin tur vara varken negativt eller positivt värdeladdade för en annan grupp.³⁹ För att skapa en förståelse för hur kvinnorna betraktas och behandlas använder vi oss av *officiella dokument*. I den här uppsatsen utgörs de av svensk lag, förarbeten, statens offentliga utredningar, domslut, Justitieombudsmannen beslut, EUs rörlighetsdirektiv, Regeringens handlingsplan och

³⁰ Statistiska centralbyrån, *På tal om kvinnor och män*, Stockholm, 2010, s. 2.

³¹ EUs rörlighetsdirektiv, p. 1.

³² EUs rörlighetsdirektiv, p. 11.

³³ Bauman, Zygmunt, *Globalisering*, Studentlitteratur, Lund, 2000, s. 58.

³⁴ Bauman, 2000, s. 6.

³⁵ Bauman, Zygmunt, *Konsumtionsliv*, Daidalos, Göteborg, 2008, s. 18.

³⁶ Mathiesen, Thomas, *Rätten i samhället*, Studentlitteratur, Lund, 2005, s. 73.

³⁷ Freedman, Jane, *Feminism - en introduktion*, uppl. 1:1 Liber, Malmö, 2003, s.7.

³⁸ Goffman, Erving, *Stigma: den avvikandes roll och identitet*, 3. uppl., Norstedt, Stockholm, 2011, s.11.

³⁹ Goffman, s. 11.

Brottsförebyggande Rådets (BRÅ) utvärdering samt Länsstyrelsens nationella riktlinjer. Det *offentliga samtalet* speglar synen av kvinnorna i dokumenten.

5. Metodiskt tillvägagångssätt

Arbetet tar sin utgångspunkt i de två fall som presenteras i bakgrunden. Vi har inte som syfte att göra en genomgång av domslut och utlåtanden, utan har använt oss av dessa fall för att aktualisera och lyfta fram problematiken i ämnet som föranlett vår frågeställning. Vi är medvetna om att även utländska män samt svenska kvinnor och män befinner sig i prostitution och vi betraktar det som ett lika allvarligt problem och anser dem vara i samma behov av stöd. Dock har vi medvetet valt att avgränsa oss och endast fokusera på utländska kvinnor som i egenskap av unionsmedborgare befinner sig i Sverige i prostitution och därmed riskerar avvisning.

För att kunna besvara vår frågeställning har vi valt att dela in vår analys i flera delar där teorin genomgående är integrerad i vår framställning av de officiella dokumenten. Vi har valt att inleda vår analys med citat för att lyfta fram hur kvinnor i prostitution benämns i de officiella dokumenten. Detta ligger som underlag för förståelsen i de kommande fyra delarna av analysen.

Den första delen utgår från begreppet globalisering som vi menar möjliggörs av EUs rörlighetsdirektiv, då unionsmedborgare har rätt att röra sig över statsgränser. Konsumtion av kvinnor är den andra delen då vi menar att mäns efterfrågan av köp av sexuell tjänst utgör konsumtionen och att detta motarbetas av förbudet av köp av sexuell tjänst.⁴⁰ Den tredje delen utgår från begreppet renhållning och utgör den största delen av arbetet. Avvisningen av kvinnor i prostitution blir enligt detta synsätt en del av renhållningen som möjliggörs av Utlänningslagen⁴¹ och tolkningar av EUs rörlighetsdirektiv⁴² samt övrig nationell reglering. Den sista delen problematiserar målsäganderollen i brottmålsprocesser som rör köp av sexuell tjänst. Vi har valt att dela upp arbetet på detta sätt då vi anser att konsumtionen blir en effekt av globaliseringen och att renhållningen som följer utgör grunden för målsägandefrågan. Således måste de olika begreppen behandlas separat för en förståelse av analysen.

Vårt urval bygger på Migrationsdomstolens domslut samt JOs beslut. Utifrån dessa fall har vi gjort ett målinriktat urval på flera nivåer, där vi medvetet valt ut officiella

⁴⁰ BrB 6 kap. 11 §.

⁴¹ UtlL, 8 kap. 2 § 1 st p. 2.

⁴² p. 22.

dokument för att besvara vår frågeställning.⁴³ Vi har en induktiv ansats i vårt arbete där förhållandet mellan empiri, teori och metod härleder våra slutsatser. Vidare utgår vi från en konstruktionistisk ståndpunkt då vi menar att den sociala verkligheten inte är på förhand given utan skapas i samspel mellan medlemmar i den miljö som studeras, vilket resulterar i en socialt skapad sanning.⁴⁴ Den miljö vi studerar är således den som skapas i de officiella dokumenten, denna verklighet tillsammans med våra tolkningar utifrån teoretiska ansatser är det som formar den sociala sanningen.⁴⁵ För att bearbeta de officiella dokumenten använder vi oss av en kritisk diskursanalys. Likt andra begrepp är termen diskurs väldigt omdiskuterad inom samhällsvetenskapen och det finns flera olika typer av diskurser. Gemensamt för samtliga diskurser är att de behandlar någon form av social praktik och språkanvändning i särskilda sammanhang.⁴⁶

Enligt Norman Philips och Cynthia Hardy kan diskursen beskrivas som ett sätt att koppla samman texter och dess praxis, de menar att den sociala verkligheten och det samspel som råder inte kan förklaras utan att förklara diskursen som ger dem mening. För att kunna styrka en diskurs måste texter betraktas både i sin helhet och i relation till andra texter, det går således inte att utgå från en text utan dessa måste sammankopplas med andra för att diskursen ska träda fram. Kopplingen mellan diskursen och den sociala verkligheten gör således diskursanalysen till ett kraftfullt och användbart analysverktyg.⁴⁷ Denna koppling motiverar även vårt val av diskursanalys då den synliggör betraktandet av kvinnorna i de officiella dokumenten. Diskursanalysen möjliggör för oss att se till textens underbyggande mening. Norman Fairclough beskriver det som textens innebörd som kan användas som indikationer på hur socialt formade relationer skapas.⁴⁸ Philips och Hardy menar att diskurser hjälper oss skapa en mening av varför vi och andra väljer att agera som vi gör och utan att förstå diskursen kan vi inte förstå den sociala verkligheten vi lever i.⁴⁹ Enligt Fairclough inte bara formar utan även upprätthåller diskurser sociala relationer. Diskurser formas således av sociala strukturer vilka karaktäriseras av både diskursiv och icke-diskursiv natur.⁵⁰

Diskursanalysen utgörs av en tredimensionell referensram och består av en textdimension, en praxisdimension och en social praxisdimension.⁵¹ Textdimensionen har en

⁴³ Bryman, Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, Liber AB, Malmö, 2011, s. 392.

⁴⁴ Bryman, s. 340f.

⁴⁵ Bryman, s. 475.

⁴⁶ Bergström; Göran, Boréus; Kristina, *Textens makt och mening*, Studentlitteratur, Lund, 2005, s. 17.

⁴⁷ Philips; Norman, Hardy; Cynthia, *Discourse Analysis: Investigating processes of social construction*, Sage, London, 2002, s. 5.

⁴⁸ Fairclough, Norman, *Critical discourse analysis: the critical study of language*, Longman, London, 1995, s. 4.

⁴⁹ Philips, N. & Hardy, C., s. 2.

⁵⁰ Fairclough, Norman, *Discourse and social change*, Polity, Cambridge, 1992, s. 64.

⁵¹ Faircough, 1992, s. 73.

lingvistisk utgångspunkt och är inriktad på textens grammatik. Texten kan bestå av bilder eller skriftliga dokument, vi använder oss av de senare där vi tittar närmare på meningsuppbyggnader. Vi granskar textens, de officiella dokumentens, användning av ord och begrepp, exempelvis förekommer begreppen prostituerade och bekämpa prostitution genomgående. Vårt syfte har inte varit att kvantitativt underbygga antalet gånger ett ord förekommer, utan visa att det förekommer och vad användandet av ordet har för betydelse gällande synen på kvinnorna och vad det får för konsekvenser. Då vårt val av källmaterial har utgått från Migrationsdomstolens dom och JOs beslut samt den argumentationen som använts, har vi därmed inte valt att se till allmänhetens syn på prostitution.⁵² Vi har istället lagt fokus på det offentliga samtalet som framträder i dokumenten, vilket leder oss till den andra dimensionen.

Den diskursiva praxisdimensionen avser hur texter produceras, distribueras och konsumeras. Hur texten konsumeras avgörs av hur en mottagare tolkar och uppfattar textens innehåll.⁵³ Vi väljer i detta avseende att granska hur myndigheter väljer att använda och ta del av officiella dokument. Här har vi funnit två konkurrerande diskurser. Den ena diskursen betraktar kvinnan som befinner sig i prostitution som ett hot mot allmän ordning som måste bort, vidare kallad *Kvinnan som exkluderad*. Den konkurrerande diskursen kräver istället säkerhet i form av stöd och sociala insatser, vidare kallad *Kvinnan som inkluderad*. I vår analys väljer vi att se till textens intertextualitet vilket innebär på vilket sätt texter är relaterade till varandra och kan användas som en ingång till hur de produceras. Det handlar om hur delar av en text återkommer i andra, exempelvis återkommer i de officiella dokumenten benämningen av kvinnor som prostituerade och prostitution som ska bekämpas.⁵⁴ Detta återspeglar således huruvida det offentliga samtalet gällande synen på kvinnorna ändras över tid.

Den sista dimensionen, den sociala praxisdimensionen, syftar på diskursernas relation till makt och ideologi. Här förklarar Fairclough den sociala praktiken som en bredare process där en annan diskurs bör kopplas in för att förklara diskursordningen, således vilken diskurs som står högst i rang.⁵⁵ Vi kopplar de två diskurserna som nämnts ovan till de teoretiska begreppen globalisering, konsumtion och renhållning där vi till största delen utgår från Zygmunt Bauman.

Diskursanalysen möjliggör med andra ord en studie av samhällets maktstrukturer, skapandet av identitetskonstruktioner och hjälper till att lyfta fram hur dessa uppstår. Diskursen

⁵² Med allmänhetens syn på prostitution menar vi privatpersoners syn.

⁵³ Bergström och Boréus, s. 324.

⁵⁴ Bergström och Boréus, s. 324.

⁵⁵ Fairclough, 1992, s. 237f.

tillåter en analys av förutsättningar och även motsättningar som skapat dessa,⁵⁶ vilket är en förutsättning för att vi ska kunna besvara vår frågeställning. Den kritiska diskursanalysen gör det möjligt för oss att använda texten på ett sätt som synliggör maktstrukturer och skapar en förståelse för hur utländska kvinnor i prostitution behandlas i relation till den svenska lagstiftningen samt belyser de bakomliggande orsakerna.

5. 1 Reliabilitet & Validitet

Då vi har en konstruktionistisk ståndpunkt har vi valt att disponera vårt arbete med mycket utrymme för analys, vi vill därför lyfta fram varför vi anser att det varit till vår fördel och varför arbetet fortfarande håller en hög vetenskaplig nivå. För att göra en sådan bedömning finns det olika kriterier att utgå från, vi har valt att använda oss av begreppen validitet och reliabilitet.

För att en studie ska anses vara valid behöver det fastslås att det som avsetts mätas faktiskt mäts med den valda metoden. Det finns en svårighet med att bedöma om en kvalitativ forskning ska anses vara valid då den uppmanar till en mätning som ofta inte är utgångspunkten i den kvalitativa forskningen.⁵⁷ Det är dock möjligt att, utan att ändra på begreppets innebörd, istället lägga mindre vikt vid själva mätfrågan och ändå svara på om man “/.../observerar, identifierar eller ‘mäter’ det man säger sig mäta/.../”⁵⁸. Då vårt syfte är att förstå och förklara hur utländska kvinnor inom EU som befinner sig i prostitution i Sverige behandlas i relation till svensk lagstiftning bidrar granskningen av de officiella dokumenten genom diskursanalysen till en förståelse av den sociala verklighet vi avser mäta.

Egon Guba och Yvonna Lincoln gör skillnad på extern och intern reliabilitet, det vill säga extern och intern tillförlitlighet, där den förstnämnda är svår att mäta i en kvalitativ studie då det som studeras, ofta en social samvaro, är under ständig förändring vilket gör att studien blir svår att replikera.⁵⁹ För att vår studie ska bli replikerbar har vi valt att genomgående använda oss av citat för att läsaren själv ska kunna ta del av de framträdande diskurserna utan vår tolkning. Den externa reliabiliteten stärks vidare av att samtligt material består av tillgängliga officiella dokument. Den interna reliabiliteten rör däremot vår överrensstämelse gällande tolkning av materialet och teoretiska utgångspunkter och är därmed svårare att replikera. Genom att utförligt beskriva vårt tillvägagångssätt och våra teoretiska utgångspunkter har vi försökt höja den interna reliabiliteten.

⁵⁶ Bergström och Boréus, s. 357.

⁵⁷ Bryman, s. 351.

⁵⁸ Mason i Bryman, s. 352.

⁵⁹ Lincoln, Yvonna S. & Guba, Egon G., *Naturalistic inquiry*, Sage, Beverly Hills, Calif., 1985, s. 290f.

5.2 Problem under arbetets gång

Ursprungligen var tanken att vi skulle bygga arbetet på intervjuer för att få en förståelse för hur utländska kvinnor i prostitution har upplevt sig bli behandlade av svenska myndigheter i och med avvisning. Därför har vi varit i kontakt med rumänska organisationer som arbetar med offer för människohandel och som erbjöd sig att kontakta tre kvinnor för vår räkning. Dessa kvinnor erbjöd vi anonyma konton dit mailen skulle skickas, varken deras ålder eller namn skulle framkomma vilket kan underlätta vid diskussioner om känsliga frågor.⁶⁰ Av rädsla för människohandlarna ville dock kvinnorna inte ställa upp, vilket vi menar tyder på hur allvarligt problemet är. Länsstyrelsen i Stockholm bedriver under perioden 2011 till 2014 ett nationellt uppdrag som bland annat går ut på att samordna insatser som ska leda till ett tryggare återvändande för personer som utnyttjats i prostitution och människohandel.⁶¹ Då de av BRÅ i sitt tidigare uppdrag fick kritik för att för mycket fokus lades på människohandel och inte prostitution ville vi komma i kontakt med dem för att få information om huruvida de tagit till sig av kritiken och hur deras fortsatta arbete ser ut. Även detta utan framgång. Mot bakgrund av detta har vi enbart använt oss av officiella dokument som uttrycker myndigheters syn på prostitution och avvisning.

6. Inkluderad eller Exkluderad?

Vid genomgång av de officiella dokumenten har vi funnit att vissa benämningar återkommer frekvent. De utgörs av prostituerade och bekämpa prostitution. Vi anser att dessa benämningar speglar den offentliga synen på prostitution och väljer att belysa dem här för att läsaren ska få en förståelse för kommande delar i analysen. Genom att benämna kvinnor som prostituerade tillskrivs dem i dokumenten en identitet som prostituerad. Hur de definieras i dokumenten bidrar till att skapa en viss syn av kvinnor som befinner sig i prostitution. Mot bakgrund av att kvinnorna benämns på detta sätt blir de prostituerade och då prostitutionen är något som ska bekämpas menar vi att kvinnorna blir en del av det som måste bort. Det är därmed viktigt att belysa att dessa kvinnor inte är prostituerade, utan de är kvinnor som befinner sig i prostitution.

Redan 1979 framgår i propositionen om ny utlänningslag att samhällets inställning motsätter sig prostitution som grund för avvisning och att prostitution bör bekämpas med sociala insatser. Dock är det tydligt att då det är fråga om brott bör avvisning finnas som

⁶⁰ Bryman, s. 352.

⁶¹ Patrik Cederlöf, Emma Stenberg Ribeiro, Claes Lyckner, Länsstyrelsen, *Nationella riktlinjer för arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål*, Stockholm, 2011, s. 14.

möjlighet.⁶² Kvinnor benämns här som prostituerade och prostitution som något som ska motarbetas.

“/.../framstår därför som främmande att samhället - om den prostituerade är en invandrare - skulle reagera med utvisning/.../”⁶³

“/.../prostitution utgör ett led i den ekonomiska brottsligheten/.../Den bör därför motarbetas med alla tillgängliga medel.”⁶⁴

År 1998 kriminaliseras köp av sexuell tjänst, då kvinnorna anses vara den svagare parten som utnyttjas finns det inga skäl för att kriminalisera försäljningen. Kvinnor benämns även här som prostituerade och prostitution som något som ska bekämpas. Att prostitution utgör en form av oärlig försörjning nämns inte.⁶⁵

“Omkring de prostituerade förekommer i regel en omfattande kriminalitet av olika slag som t.ex. narkotikahandel, koppleriverksamhet, misshandel m.m. De prostituerade har också i allmänhet en mycket svår social situation. Det är därför en viktig samhällsangelägenhet att prostitutionen bekämpas.”⁶⁶

År 2007 kommer Regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Prostitution ska enligt denna bekämpas med sociala insatser men omfattas inte av alla stödinsatser. Kvinnor benämns inte som prostituerade, utan att de befinner sig i prostitution, men prostitution som något som ska bekämpas.

“Insatser för att bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål måste göras utifrån ett rättsligt, ett socialt och ett jämställdhets- perspektiv/.../”⁶⁷

År 2010 kommer regeringens utredning av köp av sexuell tjänst där prostitution allt mer betraktas som brott mot person.⁶⁸ Kvinnor benämns återigen som prostituerade och prostitution som något som ska bekämpas.

“Om man anser att köp av sexuell tjänst begås mot den prostituerade personen är hon eller han målsägande.”⁶⁹

“/.../ett angeläget samhälleligt intresse att bekämpa prosti- tution.”⁷⁰

⁶² Proposition 1979/80:96 med förslag till ny utlänningslag m. m., s.67

⁶³ Prop. 1979/80:96, s. 67

⁶⁴ Prop. 1979/80:96, s. 67.

⁶⁵ Prop. 1997:98:55, s. 104.

⁶⁶ Prop. 1997:98:55, s. 104.

⁶⁷ Regeringens handlingsplan, Skr 2007/08:167, s. 3.

⁶⁸ SOU 2010:49, s. 248.

⁶⁹ SOU 2010:49, s. 249.

År 2011 kommer Länsstyrelsen nationella riktlinjer för arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Fokus ligger på sociala insatser men det krävs att personen i fråga varit brottsutsatt för att omfattas av de flesta stödåtgärder. Kvinnor benämns inte som prostituerade, utan att de befinner sig i prostitution, och prostitution benämns inte som något som ska bekämpas.

“När det gäller behandlingen av brottsutsatta, till exempel i fråga om trygghet och skydd, görs i svensk rätt ingen skillnad mellan personer som har hemvist i Sverige och de som vistas här tillfälligt.”⁷¹

År 2011 utvärderar BRÅ Regeringens handlingsplan. De problematiserar bland annat begreppet frivilligt och anser att det inte har någon relevans huruvida kvinnor ingått i prostitutionen av tvång eller fri vilja.⁷² De kritiserar även Länsstyrelsen gällande för lite fokus på prostitution. Kvinnor benämns även här som prostituerade och prostitution som något som ska bekämpas.

“/.../ det finns inte heller någon internationell samsyn/.../ för att bekämpa prostitution.”⁷³

“De prostituerade och tidigare prostituerade som besvarat utredningens frågor/.../”⁷⁴

2011 skärps straffet för köp av sexuell tjänst genom att försvårande omständigheter infördes där fokus riktas mot brott mot person.⁷⁵ Kvinnor benämns åter som prostituerade och prostitution som något som ska bekämpas. Att prostitution utgör en form av oärlig försörjning nämns inte.

“/.../personer som är verksamma som prostituerade på andra arenor än i gatumiljön och på Internet.”⁷⁶

“Prostitution är en i vårt samhälle oacceptabel företeelse som medför skador både för den enskilde individen och för samhället i stort. Att förebygga och bekämpa prostitution är därför ett angeläget samhällligt intresse.”⁷⁷

⁷⁰ SOU 2010:49, s. 13.

⁷¹ Cederlöf, Stenberg Ribeiro, Lyckner, 2011, s. 27

⁷² Stina Holmberg, Linda Hols Salén, Ylva Lennartsson Hartman, Amanda Netscher, Brottsförebygganderådet, Rapport 2011:18, *Prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Slutredovisning av regeringens handlingsplan*, Edita Norstedts Västerås, 2011, s. 20.

⁷³ Holmberg et. al, s. 116.

⁷⁴ Holmberg et. al, s. 13.

⁷⁵ Proposition 2010/11:77 Skärpt straff för köp av sexuell tjänst, s. 77.

⁷⁶ Prop. 2010/11:77, s. 26.

⁷⁷ Prop. 2010/11:77, s. 6.

År 2011 väljer Migrationsdomstolen att inte avvisa med prostitution som grund.⁷⁸ Polisen i Västra Götalands län slutar i och med det att besluta om nya fall av avvisning grundat på prostitution vilket tyder på att den inställning som framkom 1979 börjar infinna sig. Kvinnor benämns inte som prostituerade.

“Hennes personliga beteende/.../ kan inte heller enligt migrationsdomstolens mening anses utgöra ett verkligt, faktiskt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse, såsom t.ex. svenska myndigheters arbete mot människohandel och prostitution.”⁷⁹

2012 avvisar JO en kvinna då prostitution ska anses som i huvudsak kriminell och därmed förbjuden verksamhet och benämner kvinnan som prostituerad.

“Avvisning av rumänsk prostituerad kritiserar inte”⁸⁰

“/.../ en viktig samhällsangelägenhet att bekämpa prostitution/.../”⁸¹

Genomgående benämns kvinnor som prostituerade och som en del av prostitution som bör bekämpas. Vi menar med bakgrund av detta att det krävs en förändring av hur kvinnorna benämns i det offentliga samtalet. Det framgår av citaten att kvinnor i prostitution är socialt utsatta och att det är av vikt att prostitution förebyggs. Det lämnar således utrymme för olika former av bekämpande arbete. Utifrån detta analyserar vi texten för att besvara våra frågeställningar.

6.1 Globalisering - en förening som åtskiljer

Globaliseringen kan lika mycket ses som en möjlighet till förening som ett redskap för åtskillnad. Detta sker, enligt Zygmunt Bauman, ofta samtidigt och då det offentliga rummet vidgas utan att samtliga berörda får en möjlighet att delta. Dessa personer blir beroende av andras tolkningar och handlingar där de saknar förmågan att inverka på beslut som fattas.⁸²

Inom EU ger ett unionsmedborgarskap medborgarna en rätt att fritt få röra sig i de olika staternas territorium⁸³ utan att krav på att ett uppehållstillstånd upprättas⁸⁴, vilket

⁷⁸ Migrationsdomstolen.

⁷⁹ Migrationsdomstolen, s. 4.

⁸⁰ Justitieombudsmannen, s. 1.

⁸¹ Justitieombudsmannen, s. 5.

⁸² Bauman, 2000, s. 6.

⁸³ EUs rörlighetsdirektiv, p. 1.

⁸⁴ EUs rörlighetsdirektiv, p. 11.

kan ses som en förening av de olika staterna och dess invånare. Rätten sträcker sig över tre månader och under dessa månader får endast krav på ett giltigt identitetskort eller pass ställas.⁸⁵ Efter de tre månaderna har den behöriga medlemsstaten rätt att kräva att unionsmedborgaren registrerar sig hos behöriga myndigheter där den är bosatt.⁸⁶ I samband med rörelsefriheten och avlägsnande av inresevisum från allt fler länder i världen förstärks immigrationskontrollerna i länderna, Bauman beskriver det som en metafor för vad som numera blivit viktigast, nämligen “/.../tillgången på global rörlighet.”⁸⁷ Den globala rörligheten medför en uppdelning av människor, den ena delen blir de lokalt bundna, som borde stanna kvar på sin ursprungsplats och tvingas finna sig i sin närvaro medan den andra delen utgörs av de globalt mobila.⁸⁸ För de globalt mobila försvinner statsgränserna i samband med den fria rörligheten som EU erbjuder, samtidigt som “/.../murar som byggs av immigrationskontroller, medborgarlagar och program för renat gator och nolltolerans/.../”⁸⁹ skiljer bort de lokalt bundna.⁹⁰ Kvinnorna som befinner sig i prostitution utgör den senare delen, de lokalt bundna, och står i fokus för denna nolltolerans.

Globaliseringen, som vi menar möjliggörs av EUs rörlighetsdirektiv, är anpassad till att förverkliga en del av befolkningens drömmar och begär medan dess sidoeffekt förvägrar andra att uppnå detsamma. De har inte någon garanterad plats och har heller inte någon rätt att söka efter en bättre plats.⁹¹ Vi väljer vidare att se detta utifrån de begränsningar, det vill säga möjligheten till avvisning, som rörlighetsdirektivet innebär med hänsyn till “/.../allmän ordning, säkerhet och hälsa.”⁹² Något som, utifrån Baumans synsätt, kan sägas skapa en åtskillnad mellan unionsmedborgarna. Dessa begränsningar ger utrymme för de enskilda staterna att avgöra vilket beteende som utgör ett hot mot samhällsordningen och försvårar därmed de så kallade lokalt bundnas fria rörelsemöjligheter. Avvisningen ska “/.../uteslutande vara grundade på vederbörandes personliga beteende.”⁹³ och åtgärderna ska vara proportionella till beteendet och får inte syfta till ekonomisk vinning.⁹⁴ Personen måste således “/.../utgöra ett verkligt, faktiskt och

⁸⁵ EUs rörlighetsdirektiv, Artikel 6.

⁸⁶ EUs rörlighetsdirektiv, p. 12.

⁸⁷ Bauman, 2000, s. 3.

⁸⁸ Bauman, 2000, s. 83.

⁸⁹ Bauman, 2000, s. 84.

⁹⁰ Bauman, 2000, s. 84.

⁹¹ Bauman, 2000, s. 88.

⁹² EUs rörlighetsdirektiv, p. 22.

⁹³ EUs rörlighetsdirektiv, Artikel 27 p. 2 2st.

⁹⁴ EUs rörlighetsdirektiv, p 1.

tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse.”⁹⁵. Rörlighetsdirektivens möjliggörande till avvisning på dessa grunder kan på så sätt anses förvägra kvinnorna att ta del av den fria rörligheten och föreningen mellan de olika staterna.

Bauman skiljer på människor som befinner sig högt uppe och människor som befinner sig lågt nere.⁹⁶ De tidigare nämnda är de väl bemedlade som kan välja och vraka bland destinationer och vardagssysslor samt njuta av sina valmöjligheter medan de lågt nere oftast inte får välja sin destination. De kastas inte sällan ut från den plats där de helst skulle ha stannat och deras destination är ofta på förhand vald av någon annan utan hänsyn till deras personliga intressen eller begär. Många gånger har de ingenstans att ta vägen då det är osannolikt att de kommer välkomnas på den nya destinationen.⁹⁷ Vi menar att kvinnor som befinner sig i prostitution utgör de som inte får välja och, i och med att de riskerar avvisning på grund av sitt beteende, måste finna sig i att flyttas runt på myndigheters begäran. Kvinnorna utgör både de lokalt bundna och de lågt nere som får anpassa sig efter de globalt mobila och behoven hos de högt uppe. Av EUs direktiv framgår det dock att enskilda omständigheter måste beaktas och allmänpreventiva syften ska inte accepteras som motivering för avvisning med hänsyn till allmän ordning, säkerhet och hälsa.⁹⁸ Vid fattande om beslut av avvisning ska bland annat hänsyn tas till personens ålder, hälsotillstånd, ekonomiska situation och band till ursprungslandet.⁹⁹

Varje unionsmedborgare har rätt till en domstolsprövning och även prövning av den administrativa myndigheten som beslutat i frågan. De har även rätt att överklaga eller begära omprövning av beslut som motiverats av hänsyn till allmän ordning, säkerhet eller hälsa.¹⁰⁰ Medlemsstaterna bör vid beslutande i frågor om rörligheten mellan staterna avstå från diskriminering på grunder som exempelvis kön, ras, socialt ursprung eller tillhörighet till nationell minoritet,¹⁰¹ det framgår även att unionsmedborgaren ska ha rätt till samma behandling som medborgarna inom medlemsstaten där den berörde befinner sig.¹⁰² EU-domstolen fastställde 2002 att:

⁹⁵ EUs rörlighetsdirektiv, Artikel 27 p. 2 2st.

⁹⁶ Bauman, 2000, s. 82.

⁹⁷ Bauman, 2000, s. 82.

⁹⁸ EUs rörlighetsdirektiv, Artikel 27 p. 2 2st.

⁹⁹ EUs rörlighetsdirektiv, Artikel 28 p. 1.

¹⁰⁰ EUs rörlighetsdirektiv, Artikel 31.

¹⁰¹ EUs rörlighetsdirektiv, p. 31.

¹⁰² EUs rörlighetsdirektiv, Artikel 24 p. 1.

“/.../in the absence of objective justification, the national authorities may not impose partial prohibitions on residence on the nationals of other Member States if, in the same cases and circumstances, those prohibitions may not be imposed on their own nationals.”¹⁰³

Detta innebär att medlemsstater inte får åtskilja de utländska kvinnorna som befinner sig i prostitution från svenska kvinnor i prostitution. Som unionsmedborgare ska de ha samma rättigheter som svenska medborgare, vilket de i och med avvisningen inte har, då svenska medborgare som befinner sig i prostitution inte riskerar någon form av rättslig påföljd. Med detta som bakgrund anser vi att det inte bör vara möjligt att avvisa kvinnor med prostitution som grund, trots det har beslut om avvisningar tagits.

Trots att EUs rörlighetsdirektiv öppnar upp gränserna mellan medlemsstaterna är direktiven inte anpassade att gälla alla som vill ta del av dem. Ang skriver om vissa kvinnor som vet att de aldrig kommer att bli en del av den västerländska världen som domineras av de vita.¹⁰⁴ En “/.../känsla av permanent förskjutning/.../”¹⁰⁵ i en värld som aldrig kan bli deras och “/.../att alltid vara en främling i en värld som inte hör en till/.../”¹⁰⁶. Feminismen har byggts upp på tanken om alla kvinnors gemenskap, men har utgått från västerländska kvinnors erfarenheter.¹⁰⁷ Denna strukturella uppdelning av det vita-västerländska och det icke-vita, icke-västerländska upprätthålls av globaliseringen och resulterar i en åtskillnad av “/.../västerländska kvinnor och ‘andra’ kvinnor/.../”¹⁰⁸. Vi kan konstatera att detta är realiteten i dagens samhälle som här tar sig uttryck i möjligheten till avvisning trots att unionsmedborgaren ska ha samma rättigheter som de övriga medborgarna i det land de befinner sig. De andra kvinnorna blir här utländska kvinnor inom EU som befinner sig i prostitution. Den så kallade skillnadspolitik som Ang lyfter upp betonar skillnader mellan kvinnor, där kvinnors olika bakgrund, såväl kulturell som ekonomisk och klasstillhörighet måste beaktas.¹⁰⁹ Vi vill mena att den kräver större plats i det offentliga samtalet för att belysa problematiken med att utländska kvinnor i prostitution inte erhåller de rättigheter som de i egenskap av unionsmedborgare ska ha.

¹⁰³ Mål C-100/01, p. 43.

¹⁰⁴ Ang, Ien, *Jag är feminist, men... "Andra" kvinnor och postnationell feminism*. I *Postkolonialistisk feminism 2*. Paulina de los Reyes, Tankekraft, Stockholm, 2012, s. 120 f.

¹⁰⁵ Ang, s. 121.

¹⁰⁶ Ang, s. 121.

¹⁰⁷ Ang, s. 112.

¹⁰⁸ Ang, s. 121.

¹⁰⁹ Ang, s. 113.

6.2 Konsumtionen av den andra kvinnan

“Konsumtionssamhället blomstrar så länge det lyckas göra sina medlemmars *icke-tillfredsställande/.../till ett evigt tillstånd.*”¹¹⁰. Detta tillstånd kan sägas utgöra en efterfrågan av ett konsumtionsobjekt. I Sverige finns en efterfrågan att konsumera sex, vilket tydliggörs av det faktum att anmälningarna av sexköp ökade från 400 år 2009 till runt 1 300 då polisen, på uppdrag av regeringen¹¹¹, år 2010 fick mer resurser.¹¹² Att skaffa sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning är förbjudet sedan 1999 och den första juli 2011 höjdes även straffmaximum för köp av sexuell tjänst från sex månader till ett år.¹¹³ Detta omfattar både den som betalar för förbindelsen och den som utnyttjar den.¹¹⁴ Vid en utvärdering av regeringens handlingsplan kom BRÅ fram till att anmälningar av koppleri, människohandel för sexuella ändamål och köp av sexuell tjänst ökat markant, där den sistnämnda kategorin utgjorde den största ökningen.¹¹⁵ Majoriteten av dessa anmälningar kom från polisen (60%) men då det saknas en redogörelse för vilka arbetssätt och metoder som använts samt i vilken utsträckning dessa har utförts går det inte att avgöra om arbetet effektiviserats eller om det endast varit en resursfråga inom polisen.¹¹⁶

Ahmed skriver om hur den västerländska konsumenten “/.../inbjuds att äta den Andre: att ta in den Andre, smälta den och skita ut resterna.”¹¹⁷. Konsumerandet av det främmande blir något som skapar spänning i det vardagliga livet.¹¹⁸ Konsumenten utgörs här av mannen som köper sexuella tjänster och de utländska kvinnorna blir det främmande objektet, efterfrågan finns därmed, trots att konsumerandet är förbjudet. Propositionen som föranledde kriminaliseringen av köp av sexuell tjänst grundar sig på bedömningen att det inte är rimligt att kriminalisera säljaren som anses vara den “/.../svagare parten som utnyttjas av andra som vill tillfredsställa sin egen sexualdrift.”¹¹⁹ Vikten av att motivera de prostituerade att söka hjälp för att ta sig ur prostitutionen betonas.¹²⁰ Genom att benämna kvinnor i prostitution som prostituerade bidrar det till att skapa en viss syn på dessa. Då kulturella objekt rör sig över

¹¹⁰ Bauman, 2008, s. 57.

¹¹¹ Skr 2007/08:167.

¹¹² Prop. 2010/11:77, s. 4.

¹¹³ Prop. 2010/11:77, s. 4.

¹¹⁴ BrB. 6 kap. 11 §.

¹¹⁵ Holmberg et. al, s. 16.

¹¹⁶ Holmberg et. al, s. 16.

¹¹⁷ Ahmed, Sara, *Att bli främlingen, att bli den infödde*, I Ahmed, Sara & De los Reyes, Paulina, *Postkolonial feminism. 1*, Tankekraft, Stockholm, 2011, s. 353.

¹¹⁸ Ahmed, s. 353.

¹¹⁹ Prop, 1997/98:55, s. 104.

¹²⁰ Prop, 1997/98:55, s. 104.

nationsgränser möjliggörs att skillnader, skapandet av vi och dem, blir allt mer tillgängliga för konsumenterna i väst.¹²¹

William O'Barr menar att det skapas en annanhet som upprätthåller skillnader mellan olika grupper. Denna annanhet bidrar till att definiera vem som tillhör och vem som står utanför målgruppen.¹²² De utländska kvinnorna i prostitution blir en del av denna annanhet då de först och främst benämns som prostituerade samt att de, så som Ang menar, inte tillhör den västerländska vita världen och därmed upprätthålls skillnader mellan grupper. De får därför inte någon chans att bli en del av målgruppen. Strömmen av det främmande över nationsgränserna kan både bidra till att upprätthålla och provocera gränserna mellan olika sociala grupper.¹²³ Identiteter omstruktureras då varan transporteras över gränserna,¹²⁴ vi menar att kvinnorna som tidigare var en kvinna i ett annat land, genom transporten blir den andra kvinnan. Främlingen konsumeras genom föreställningen av vad denne har och övertygelsen om att främlingen kan ha skillnad är en verkan av konsumtionsprocessen.¹²⁵ Bauman menar att konsumtionsområdet formas efter relationer mellan konsumenterna och det som konsumeras. Deras potentiella möte är en av byggstenarna för att konsumtionsområdet ska kunna upprätthållas.¹²⁶ Utifrån detta kan det argumenteras för att avvisningen av de utländska kvinnorna kan minska konsumtionen eftersom det potentiella mötet då inte blir av. Vi menar dock att så länge prostitution endast bekämpas genom avvisning och inte genom att motarbeta efterfrågan kommer viljan att konsumera finnas kvar. De utländska kvinnorna kommer därmed att fortsätta transporteras över gränserna, allt för att konsumenten ska få ta del av vad den andra kvinnan har.

Prostitution är ofta sammankopplat med kriminalitet som exempelvis koppleri och narkotika och anses förorsaka allvarliga skador, såväl för enskilda personer som för samhället i stort.¹²⁷ Genom att kriminalisera köpet av sexuella tjänster och inte försäljningen av dessa markeras den samhälleliga inställningen till fenomenet.¹²⁸ Denna inställning hänger samman med att påtvingad prostitution som en del av begreppet mäns våld mot kvinnor anses vara ett allvarligt samhällsproblem där stor vikt läggs vid att snabbt vidta åtgärder för att förhindra detta våld.¹²⁹ Värt att belysa är att det endast är påtvingad prostitution och därmed inte prostitution

¹²¹ Ahmed, s. 353.

¹²² O'Barr, William M., *Culture and the ad: exploring otherness in the world of advertising*, Westview Press, Boulder, 1994, s. 45ff.

¹²³ Ahmed, s. 352.

¹²⁴ Ahmed, s. 352.

¹²⁵ Ahmed, s. 352.

¹²⁶ Bauman, 2008, s. 18.

¹²⁷ Prop. 1997/98:55 s. 105.

¹²⁸ Prop. 1997/98:55, s. 105.

¹²⁹ Prop. 1997/98:55, s. 104.

som kan anses vara frivillig som finns med i definitionen av detta våld.¹³⁰ Här blir det tydligt att kvinnor som ingått i prostitutionen utan yttre tvång skiljs från de som blivit tvingade och inte anses vara i lika stort behov av socialt stöd och hjälp.

Köp av sexuell tjänst, som vi menar utgör en konsumtion, är att betrakta som både brott mot person och brott mot samhället.¹³¹ Att avvisningen, som är kopplad till oärlig försörjning och således kvinnans personliga beteende, är en möjlighet tyder på att brottet mot samhället ses som allvarligare. Den som konsumerar den andra kvinnan verkar således inte anses utgöra lika stora skador på samhället.¹³² Vi menar att detta blir ett sätt att åtskilja de utländska kvinnorna från samhället då de utgör en del av det som Ahmed kallar den Andre och O'Barr benämner som annanheten. Konsumtionen av den Andre bidrar till ett skapande av vi och dem som upprätthålls genom att benämna kvinnor i prostitution som just prostituerade och prostitutionen som oärlig.

Att satsningen på polisens ökade resurser för att upptäcka köp av sexuell tjänst lades ner trots den stora ökningen i antalet anmälningar anser vi tyder på att bekämpandet av konsumtionen av prostitution inte anses vara ett tillräckligt viktigt område. Det kan också ses som ett tecken på att avvisning är ett enkelt sätt att strypa konsumtionen för att bekämpa prostitutionen. Införande av prostitutionsgrupper i de tre storstadsområdena har tillsatts för att motverka konsumtionen av sexuella tjänster där det bedrivs ett uppsökande arbete,¹³³ vilket tyder på en strävan att motverka prostitution med hjälp av sociala insatser. De sociala insatserna är en viktig del för att få dessa kvinnor att söka hjälp och ta sig ur det destruktiva livet som prostituerad.¹³⁴ I propositionen som föranledde straffskärpningen av köp av sexuella tjänster läggs stor vikt vid att betona att det sociala arbetet är en stor del i bekämpningen och även förebyggandet av prostitution.¹³⁵ Kriminaliseringen skulle vara ett komplement i arbetet mot prostitution och inte en ersättning av de sociala insatserna, vilket ska gälla än idag.¹³⁶ Regeringen menar att det sociala arbetet ska vara baserat på den utsattes behov och situation “/.../men också syfta till att verka förebyggande, både med avseende på dem som riskerar att hamna i prostitution och dem som köper eller skulle kunna tänka sig köpa sexuella tjänster”¹³⁷.

I dokumenten är de två konkurrerande diskurser tydliga. Den ena, *Kvinnan som exkluderad*, bidrar till synen på prostitution som ett samhällsproblem som måste bekämpas och

¹³⁰ Prop. 1997/98:55, s. 21.

¹³¹ SOU 2010:49, s. 248.

¹³² p. 22.

¹³³ Prop. 1997/98:55, s. 105.

¹³⁴ Prop. 1997/98:55, s. 105.

¹³⁵ Prop 2010/11:77, s. 15.

¹³⁶ Prop 2010/11:77, s.15.

¹³⁷ Prop 2010/11:77, s. 15.

motiveras med hänsyn till “/.../säkerhet, ordning och hälsa.”¹³⁸ och som utgör en form av oärlig försörjning vilket föranleder avvisning av utländska kvinnor. I den andra, *Kvinnan som inkluderad*, är säljaren den svagare parten med fokus på social utsatthet och vikten av stöd och insatser.

6.3 Renhållning - en humanitär handling?

Thomas Mathiesens skriver om fängelsets funktioner och menar att det möjliggör en rengöring av samhället. Genom att besvärliga, oönskade och avvikande personer sätts i fängelse rensas samhället från dessa, det blir en sorts renhållningsfunktion.¹³⁹ Prostitution ses i Sverige som en form av oärlig försörjning¹⁴⁰ och kan utgöra grund för avvisning.¹⁴¹ Genom att oärlig försörjning endast behandlas i relation till Utlänningslagen menar vi att det går att se avvisningen av kvinnorna som denna samhällets renhållningsfunktion. Då prostitutionen betraktas som oärlig kan det enligt vår mening resultera i att även kvinnorna som befinner sig i den betraktas som oärliga och att det därmed blir eftersträvansvärt att hålla samhället rent från dem. Begreppet och avvisningsgrunden oärlig försörjning härstammar från 1885 års lag om lösdriveri¹⁴² men avvisningsgrunden går framförallt att härleda till 1954 års utlänningslag.¹⁴³ Då den nya utlänningslagen omarbetades 1979 diskuterades oärlig försörjning som avvisningsgrund i och med att lagstiftningen sällan användes. Samhällets offentliga inställning till prostitution ansågs vid denna tid ha förändrats där alltmer fokus riktades på sociala åtgärder som tar hänsyn till personlig integritet och självbestämmanderätt.¹⁴⁴ Avvisning med prostitution som grundorsak ansågs avvika från den samhälleliga inställningen, men då prostitution var sammankopplat med brott fanns det ett behov av att kunna avvisa personen från landet.¹⁴⁵ Trots att utgångspunkten ska ligga i sociala insatser ges diskursen *Kvinnan som exkluderad* utrymme i och med att prostitution ses som oärligt och att avvisning av kvinnorna är en möjlighet.

Möjligheten att avvisa personer i prostitution med oärlig försörjning som grund bygger på att prostitutionen utgör ett led i brottslighet och därmed ska “/.../motarbetas med alla

¹³⁸ EUs rörlighetsdirektiv, p. 22.

¹³⁹ Mathiesen, Thomas, *Rätten i samhället: [en introduktion till rättssociologi]*, Studentlitteratur, Lund, 2005, s. 73.

¹⁴⁰ Prop. 1979/80:96, s. 66.

¹⁴¹ UtL, 8 kapitlet 2 § p. 2.

¹⁴² Björling i Björling/Lindencrona, *Utlänningslagen jämte dithörande författningar*. Kungliga boktryckeriet P.A.Norstedt&Söner, Stockholm, 1955, s. 59.

¹⁴³ G UtL 19 § p. 1-2.

¹⁴⁴ Prop. 1979/80:96, s. 66.

¹⁴⁵ Prop. 1979/80:96, s. 66.

tillgängliga medel.”¹⁴⁶ Avvisningen blir således ett sätt att förhindra utländska medborgare att ägna sig åt prostitution. I propositionen framkommer att ett flertal remissinstanser menar att kommittén är alltför optimistisk då den till största del vill motverka prostitution med sociala insatser och att möjligheten till avvisning därför bör finnas kvar.¹⁴⁷ Det argumenteras även för att avvisning är ett effektivt sätt att minska prostitution och således även den brottslighet som hänger samman med den.¹⁴⁸ Denna renhållning av samhället i och med argumenten för avvisning ger tyngd åt diskursen *Kvinnan som exkluderad*.

Genom att rensa samhället på detta vis menar vi med utgångspunkt i Mathiesen att fokus försvinner från de verkliga samhälleliga problemen. Då “/.../de små/...”¹⁴⁹ fångas, i detta fall då kvinnorna avvisas, ger det sken av att problemen, det vill säga prostitutionen, är borta, medan den i själva verket är kvar. Det har skett en avledande funktion då allmänheten och media får ett intryck av att myndigheter gör något åt problemen.¹⁵⁰ Denna argumentation kan liknas vid den som förts under konsumtionsdelen, då viljan och efterfrågan att konsumera finns kvar kommer även prostitutionen bestå. Denna avledande funktion håller därför inte i längden. Mathiesen menar att det finns andra sätt för myndigheter att påvisa sin effektivitet och arbetsförmåga genom exempelvis åtgärdsprogram av olika slag. Åtgärdsprogram som sedan tycks försvinna ut i tomma intet sedan de antagits.¹⁵¹ Vi menar att regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål kan anses vara ett åtgärdsprogram där det lyfts fram att dessa fenomen utgör “/.../ett allvarligt hinder för social jämlikhet, jämställdhet mellan könen och för de utsattas möjlighet att åtnjuta sina mänskliga rättigheter.”¹⁵² De åtgärder som regeringen framför syftar till två grundläggande ändamål, dels att motverka prostitution och människohandel, dels till att de personer som utsätts erhåller det skydd och stöd som de behöver,¹⁵³ vilket stärker de två diskurser vi funnit.

Möjligheten till stöd och skydd, som genomsyras av diskursen *Kvinnan som inkluderad*, ska uppnås genom arbete inom fem olika insatsområden. Dessa delas in i ökat skydd och stöd, stärkt förebyggande arbete, stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet, ökad samverkan samt ökad kunskap. Genom att stärka de insatser som riktas till de som utnyttjats i prostitution eller människohandel ska den första åtgärden, gällande ökat stöd och skydd, kunna

¹⁴⁶ Prop. 1979/80:96, s. 69.

¹⁴⁷ Prop. 1979/80:96, s. 67.

¹⁴⁸ Prop. 1979/80:96, s. 69.

¹⁴⁹ Mathiesen, s. 73.

¹⁵⁰ Mathiesen, s. 73.

¹⁵¹ Mathiesen, s. 73.

¹⁵² Skr 2007/08:167, s. 4.

¹⁵³ Skr 2007/08:167, s 10f.

förbättras.¹⁵⁴ Detta ska ske genom möjlighet till skyddade boenden samt stöd - och rehabiliteringsprogram för de som utnyttjats, vilket ska omfatta både de som stannar i Sverige och de som återvänder till hemlandet. I handlingsplanen framgår det vidare att regeringen inte är nöjd med de stödsatser som, vid handlingsplanens upprättande, fanns för personer som blivit utsatta för människohandel.¹⁵⁵ Främst då det inte togs “/.../hänsyn till ett brottsoffers situation, trauma, utsatthet eller potentiella hot från förövare.”¹⁵⁶. Sker ingen förbättring av dessa insatser förväntas brottsoffret integreras, antingen i hemlandet eller i det svenska samhället bli allt mer komplicerad. Regeringens förslag är att utveckla ett stödprogram som dels innebär att kvinnorna har en vidare kontakt med sociala myndigheter och frivilligorganisationer som medför ökade möjligheter för kvinnorna att utbilda och försörja sig.¹⁵⁷ Detta skulle hjälpa kvinnorna att gå vidare från det som orsakade att de hamnade i människohandlarnas händer.¹⁵⁸ I handlingsplanen framgår dock att möjligheterna till skyddat boende och stöd- och rehabiliteringsprogram endast omfattar offer för människohandel och därmed inte de som befinner sig i prostitution vilket återigen ger tyng å diskursen *Kvinnan som exkluderad*.

“Regeringen avser att ge Socialstyrelsen i uppdrag att, i samråd med länsstyrelserna, verka för att höja den kompetens som finns kring personer utsatta för människohandel för sexuella ändamål på boenden där bl.a. denna grupp vistas.”¹⁵⁹

“Regeringen avser att vidta åtgärder för att utveckla ett stöd- program för rehabilitering av personer som utsatts för människohandel för sexuella ändamål.”¹⁶⁰

Många av de kvinnor som exploateras i prostitution och människohandel för sexuella ändamål kommer enligt handlingsplanen från andra länder än Sverige. Genom att utveckla ett starkt samarbete mellan svenska aktörer och myndigheter samt organisationer i utsatta kvinnors hemländer vill den svenska regeringen skapa och kunna erbjuda ett tryggare återvändande för dessa kvinnor. Här inkluderas även de som befinner sig i prostitution och för kvinnorna som utnyttjats inom dessa verksamheter krävs insatser som stöd för ett tryggare återvändande.¹⁶¹ För att bekämpa prostitution och människohandel krävs i det förebyggande arbetet en ökad

¹⁵⁴ Skr 2007/08:167, s. 10f.

¹⁵⁵ Skr 2007/08:167, s. 13.

¹⁵⁶ Skr 2007/08:167, s. 13.

¹⁵⁷ Skr 2007/08:167, s. 13.

¹⁵⁸ Skr 2007/08:167, s. 14.

¹⁵⁹ Skr 2007/08:167, s. 13.

¹⁶⁰ Skr 2007/08:167, s. 13.

¹⁶¹ Skr 2007/08:167, s. 15.

kunskap, såväl inom myndigheter och organisationer, vilka är i direkt kontakt med utsatta kvinnor, som hos allmänheten för att skapa attitydförändringar. En viktig del av regeringens fortsatta arbete är att skapa etiska riktlinjer och uppförandekoder hos dessa myndigheter och organisationer, samt att det behövs insatser som möjliggör för kvinnor att få hjälp att hitta alternativa försörjningsstöd.¹⁶² Utöver en ökad kunskap ska regeringen tillsätta särskilda medel för operativ verksamhet i arbetet att bekämpa människohandeln och prostitution samt en ökad kompetens inom Polismyndigheten, Migrationsverket och åklagar - och domstolsväsendet.¹⁶³ Samverkan mellan myndigheter och organisationer på nationell nivå har som mål att personer som utsatts för människohandel ska “/.../erbjudas ett bra och samordnat stöd och att nya vägar till försörjning ska kunna skapas, både i preventivt och rehabiliterande syfte.”¹⁶⁴. Även här är det viktigt att notera att det endast gäller offer för människohandel.

År 2011 kom BRÅ med en slutredovisning av regeringens handlingsplan där de lyfter fram och problematiserar en del av de mål som ställts upp.¹⁶⁵ Länsstyrelsen i Stockholm fick i uppgift att planera och genomföra insatser för individer i prostitution och människohandel. En av utgångspunkterna var ett tryggare återvändande till ursprungsländerna där två typer av insatser är av stor vikt. Dessa utgörs av kommunikation mellan svenska aktörer men även kommunikationen och samarbetet med de utländska aktörerna som ska ta emot kvinnorna. Deras uppdrag har nu förlängts och avslutas år 2014.¹⁶⁶ Detta fokus på de sociala insatserna underbygger diskursen om kvinnor som utsatta och i behov av stöd, *Kvinnan som inkluderad*.

BRÅ kritiserar Länsstyrelsens fokus på grövre fall av människohandel för sexuella ändamål i en del av deras informationsblad då de inte avser de vanligaste fallen i Sverige.¹⁶⁷ I majoriteten av de polisärenden som BRÅ studerade framkom det inte någon information om att kvinnorna kommit hit under tvång och vilseledande. De utsatta kvinnorna har känt till att de ska sälja sex i Sverige och har frivilligt valt att komma hit. Begreppet frivilligt problematiseras då BRÅ förklarar att kvinnorna ofta lever i en utsatt position med väldigt begränsade livsval.¹⁶⁸ Knappt en femtedel av de tjugo ärenden som undersöktes under perioden ska ha omfattat grövre våld och tvång. Detta menar BRÅ kan leda till att målgrupperna och myndigheterna som enligt Länsstyrelsen avses arbeta med dessa personer missar de mindre uppenbara fallen vilka enligt BRÅ är i majoritet.¹⁶⁹ En stor andel av fallen läggs dessutom ner där en av anledningarna

¹⁶² Skr 2007/08:167, s. 16.

¹⁶³ Skr 2007/08:167, s. 22f.

¹⁶⁴ Skr 2007/08:167, s. 28.

¹⁶⁵ Holmberg et. al.

¹⁶⁶ Holmberg et. al, s. 63f.

¹⁶⁷ Holmberg et. al, s. 16.

¹⁶⁸ Holmberg et. al, s. 20.

¹⁶⁹ Holmberg et. al, s. 16.

är ett bristande samarbete med den utsatte. Här betonar BRÅ vikten av mycket tid och resurser för att nå dessa kvinnor.¹⁷⁰ Vidare kan problematiken kring begränsad rätt till uppehållstillstånd vara en möjlig faktor som kan vara avgörande för om en kvinna vågar träda fram eller inte. Det gör det även svårt att försöka få fram mer långsiktiga stödåtgärder för kvinnorna.¹⁷¹

Att fler kvinnor ska känna sig motiverade att söka stöd och hjälp utgjorde en stor del vid kriminaliseringen av köp av sexuell tjänst. Något som grundar sig på bland annat vetskapen om att de inte riskerar någon påföljd för att ha sålt sexuella tjänster.¹⁷² Då prostitution betraktas som ett hot mot samhället bidrar det till en andrefiering av de utländska kvinnorna som i handlingsplanen inte inkluderas i samtliga möjligheter till stödinsatser. Vi menar att dessa kvinnor därmed inte får tillträde till det svenska samhället och inte inkluderas i Ahmeds målgrupp,¹⁷³ vilken vi belyser under konsumtionsdelen, då avvisningen kan ses som en form av påföljd.

BRÅ genomförde intervjuer med prostitutionsgrupperna från Stockholm, Göteborg och Malmö där samtliga var positiva till handlingsplanen och ansåg att den var ett steg i rätt riktning i arbetet mot prostitution och människohandel.¹⁷⁴ De lyfte dock fram att mycket fokus låg på människohandel istället för prostitution samt att de i sitt arbete förhåller sig likadant oavsett om ärendet rör människohandel eller prostitution. Den stora skillnaden gäller istället de som saknar uppehållstillstånd vilket gör det svårt att hjälpa den utsatte. Prostitutionsgrupperna ansåg även att det sociala arbetet kring prostitution och människohandel idag nedprioriteras av det polisiära arbetet.¹⁷⁵ Något som, enligt vår mening, tyder på att diskursen *Kvinnan som exkluderad* utgör en betydande del av det offentliga samtalet. Bauman menar att viljan att hålla samhället rent för med sig tendensen att kriminalisera de “/.../sociala problem som skapas/.../”¹⁷⁶. Det orena utgör smutsen som står i fokus för det straffbeläggbara och utgör en “/.../obrukbar mutation av den produkt som uppfyller normerna.”¹⁷⁷. Genom att till större del använda sig av diskursen *Kvinnan som exkluderad* med fokus på människohandel i stödinsatserna och med avvisning som redskap, menar vi att kvinnor som befinner sig i prostitution blir denna obrukbara mutation och smuts. Kvinnorna blir genom att definieras som

¹⁷⁰ Holmberg et. al, s. 21.

¹⁷¹ Holmberg et. al, s. 40.

¹⁷² Prop. 2010/11:77, s. 15.

¹⁷³ Ahmed, s. 352.

¹⁷⁴ Holmberg et. al, s. 34.

¹⁷⁵ Holmberg et. al, s. 32.

¹⁷⁶ Bauman, Zygmunt, *Vi vantrivs i det postmoderna*, Daidalos, Göteborg, 1997, s.26.

¹⁷⁷ Bauman, 1997, s. 27.

prostituerade vilka försörjer sig oärligt betraktade som sociala problem som måste försvinna för att samhället ska hållas rent, det vill säga avvisas.

Bauman skriver i hänvisning till Dröner om den sociala frågan föroreningen.¹⁷⁸ Föroreningen består av de människor som inte passar in i samhället, de som svärtar ner tanken av det ideala.¹⁷⁹ Det ideala är renheten, en renhet som grundas på tanken att var sak har sin plats. Denna ordning krävs för att samhället ska hållas rent och dess motsats är smutsen och oordningen. Smutsen utgörs inte av tingens inre beteende utan just av att de är placerade på fel plats och de kan därmed endast hamna rätt genom att de försätts på annan plats, i en annan kontext. Som nämns ovan har Länsstyrelsen i Stockholm ett nationellt uppdrag som bland annat går ut på att samordna insatser som ska leda till ett tryggare återvändande för personer som utnyttjats i prostitution och människohandel.¹⁸⁰ Även om strävan efter ett tryggt återvändande speglas av diskursen *Kvinnan som inkluderad* innebär det att dessa kvinnor ska bort och på så sätt hamna på rätt plats. I riktlinjerna framkommer det att myndigheter ska vara flexibla och att de så långt det går ska uppfylla den brottsutsattes önskan. De brottsutsatta har individuella behov och därmed måste hänsyn tas till specifika situationer.¹⁸¹ Processen kring återvändandet för brottsutsatta ska ha som mål att återuppbygga den utsatta personens mänskliga rättigheter och avvärja ytterligare kränkningar och trauman. Att komma bort från den ursprungliga orsaken till att den utsatte befinner sig i prostitution eller människohandel kan möjliggöras genom ett väl genomfört återvändande där personen får hjälp och stöd även i hemlandet. Det är oklart vilket ansvar Socialtjänsten har gentemot vuxna brottsutsatta personer då det gäller återvändande till hemlandet. Länsstyrelsen skriver att vägledande direktiv och riktlinjer saknas, istället avgörs vilket stöd personen får från fall till fall med beaktande av kostnader och behov till stöd. Blir det för kostsamt finns det inget som garanterar att Socialtjänsten kan täcka dessa kostnader. Detta omfattar personer inom såväl prostitution som för människohandel och oavsett om de deltar i någon brottmålsprocess eller inte.¹⁸²

Ytterligare en försvårande faktor vid assisterade återvändanden är att det inte finns någon myndighet som har uppdaterade listor på kontakter som kan fungera som stöd och erbjuda hjälp till dessa personer. Själva processen för återvändandet varierar från fall till fall, faktorer som spelar in är vilket land personen kommer från och landets förmåga att bistå med rehabiliterande stöd och hjälp samt den brottsutsattes eventuella deltagande i brottmålsprocess

¹⁷⁸ Dröner i Bauman, 1997, s. 13,

¹⁷⁹ Bauman, 1997, s. 13.

¹⁸⁰ Cederlöf, Stenberg Ribeiro, Lyckner, s. 14.

¹⁸¹ Cederlöf, Stenberg Ribeiro, Lyckner, s. 15.

¹⁸² Cederlöf, Stenberg Ribeiro, Lyckner, s. 33.

och önskan om stöd.¹⁸³ Ett assisterat återvändande medför således merkostnader för den svenska staten. Bauman menar att renhållningen är en del av konsumerandet och smutsen, där främlingen kan ses som en “/.../otillräcklig konsument/.../”¹⁸⁴. Främlingen, det vill säga kvinnorna som befinner sig i prostitution, kan i och med att de betraktas försörja sig oärligt, inte ta del av konsumtionen och kan inte betala tillbaka till samhället. Oförmågan att delta i samhället medför att främlingen måste kontrolleras då de “/.../tär på de offentliga medlen och därför indirekt på skattebetalarnas medel.”¹⁸⁵. En kontroll som ska ske till minsta möjliga kostnad och är det mer kostnadseffektivt att göra sig av med dessa främlingar än att försöka kontrollera dem är det att föredra.¹⁸⁶ Kvinnornas oförmåga att ta del av och passa in i det svenska samhället gör att de måste kontrolleras eller försvinna. Att det saknas riktlinjer för vuxna personers återvändande tyder på en stark renhållningsfunktion och att diskursen *Kvinnan som exkluderad* står högt i kurs. Det blir således mindre kostsamt för samhället, och därmed önskvärt, att avvisa kvinnorna utan assistans.

BRÅ anser att de förslag som Länsstyrelsen lyft fram är bra men riktar kritik mot att det inte framgår tydligt vem som ska vara ansvarig för åtgärderna. Istället för att ge konkreta förslag används benämningarna Sverige, myndigheter och organisationer.¹⁸⁷ Det som utgör kritiken försvagar diskursen om *Kvinnan som inkluderad*, trots att viljan att använda den verkar finnas. Bauman använder sig av Dröners problematisering av begreppet malplacerad och menar att det finns de som inte erhåller en rätt plats var de än placeras, de är alltid malplacerade.¹⁸⁸ Något som aktualiserar då möjligheterna till stöd och hjälp är bristfälliga i kvinnornas hemländer samt i de länder där prostitution är olagligt. Det är därmed inte möjligt att flytta på dem och den ideala rena världen är helt enkelt inte skapad för dem, de måste försvinna för all framtid.¹⁸⁹ Det finns ytterligare ett problem med dessa ting förutom dess smuts, vilket är dess benägenhet att inte stanna kvar på den plats de blivit tilldelade och genom att förflytta sig provocerar de renhållarna. Det går inte att lita på slumpen och tro att ordningen upprätthåller sig själv.¹⁹⁰ Bauman menar att denna smuts inte sällan utgörs av människor som genom sin existens och närvaro utgör en fara för ordningen.¹⁹¹ Genom att betrakta prostitution som oärlig och störande av allmän ordning kan den sägas utgöra oordningen och genom att benämna

¹⁸³ Cederlöf, Stenberg Ribeiro, Lyckner, s. 33.

¹⁸⁴ Bauman, 1997, s. 24.

¹⁸⁵ Bauman, 1997, s. 25.

¹⁸⁶ Bauman, 1997, s. 25.

¹⁸⁷ Holmberg et. al, s. 15.

¹⁸⁸ Dröner i Bauman, 1997, s. 14.

¹⁸⁹ Bauman, 1997, s. 14.

¹⁹⁰ Bauman, 1997, s. 15.

¹⁹¹ Bauman, 1997, s. 17.

kvinnorna som prostituerade blir de smutsen. Diskursen *Kvinnan som exkluderad* får därmed en framträdande roll.

Åtgärder mot prostitution, då det inte är fråga om brott, ska utgöras av sociala insatser av samma slag som mot svenska medborgare.¹⁹² Möjligheterna att avvisa personer som ägnar sig åt prostitution då det förekommit brott anses dock som nödvändiga. Detta motiveras av att avvisningen kan vara till fördel för kvinnorna då de avlägsnas från miljöer som “/.../hotar att förstöra utläningen/.../”¹⁹³ samt att avvisningen kan “/.../rädda andra personer från att gå under/.../”¹⁹⁴. Avvisningen anses vara såväl humanitär som ett brottsförebyggande medel¹⁹⁵ som kan motverka och reducera förekomsten av prostitution i landet.¹⁹⁶ Då prostitution alltid föranleds av brott¹⁹⁷ blir detta resonemang ett tydligt tecken på att diskursen *Kvinna som exkluderad* har företräde. Genom att motivera möjligheten till avvisning på detta sätt rättfärdigas handlingen.

Vi väljer att lyfta fram JOs kritik mot Polismyndighetens beslut att avvisa utländska EU-medborgare som ägnat sig åt tiggeri där avvisningsgrunden utgjordes av oärlig försörjning. JO grundar sin kritik på att tiggeri inte i svensk lag utgör en straffbar eller otillåtet handling och därmed inte kan utgöra avvisningsgrund och anser att polisen genom sitt agerande har utfört “/.../långtgående rättskränkningar av allvarligt slag.”¹⁹⁸ Enligt grundlagen är myndigheter skyldiga att beakta allas likhet inför lagen och iaktta saklighet och opartiskhet,¹⁹⁹ en skyldighet som polisen genom sitt agerande frångått. JO menar att det krävs lagstöd för att kunna avvisa en person från Sverige då det innebär “/.../ett för den enskilde långtgående tvångsingripande.”²⁰⁰ Vidare menar JO att avvisning måste grundas på “/.../skäl som klart omfattas av lagens ordalydelse/.../”²⁰¹ och att det är inte tillåtet för myndigheter att göra “/.../skönsmässiga bedömningar av moralisk karaktär.”²⁰² Lagar ska således, med hänsyn till mänskliga fri- och rättigheter, tolkas restriktivt i de fall tidigare lagstiftning innebär inskränkningar av dessa och ett sådant utrymme för tolkningar.²⁰³ Utifrån JOs utlåtande framgår uttryckligen att avvisningsgrunder måste stadgas i lagtext “Om det är lagstiftarens

¹⁹² Prop. 1979/80:96, s. 69.

¹⁹³ Prop. 1979/80:96, s. 69.

¹⁹⁴ Prop. 1979/80:96, s. 69.

¹⁹⁵ Prop. 1979/80:96, s. 195.

¹⁹⁶ Prop. 1979/80:96, s. 196.

¹⁹⁷ SOU 2010:49, s. 249.

¹⁹⁸ Justitieombudsmannen, Dnr 6340-2010, s. 10.

¹⁹⁹ RF 1 kap. 9 §.

²⁰⁰ Justitieombudsmannen, Dnr 6340-2010 s. 9.

²⁰¹ Justitieombudsmannen, Dnr 6340-2010, s. 9.

²⁰² Justitieombudsmannen, Dnr 6340-2010, s. 9.

²⁰³ Justitieombudsmannen, Dnr 6340-2010, s. 10.

avsikt att även andra försörjningssätt ska kunna utgöra avvisningsgrund får det anses åvila denne att i lag ange vad som i så fall ska gälla.”²⁰⁴

Vi väljer att jämföra detta beslut med JOs val att inte kritisera avvisning med prostitution som grund. Skillnaden mellan tiggeri och prostitution är att prostitution föranleds av brott, vilket tiggeri inte gör. Dock framgår det av ovanstående argumentation att avvisning inte får ske då avvisningsgrunden inte är kriminaliserad i lag, samt att lagtext ska tolkas restriktivt. Detta borde enligt vår mening innebära att prostitution, som inte är kriminaliserat och då samhällets inställning gentemot detta fenomen är att det ska bemötas med sociala insatser, inte borde kunna utgöra en avvisningsgrund. Kvinnorna som befinner sig i prostitution kan anses provocera renhållarna, i detta fall den svenska staten, genom att komma hit och skapa oordning. Att avvisa kvinnorna blir således ett sätt för staten att få bort hotet mot den allmänna ordningen i den ideala rena världen. Enligt Mary Douglas är smutsen det första symptomet på oordning. Smutsen är det som skändar ordningen och undanröjandet av dem är något eftersträvansvärt och ses inte som en negativ åtgärd.²⁰⁵ Likt vad det argumenterats för i propositionen anses det för optimistiskt att motverka prostitution med sociala insatser, samt att avvisningen är ett effektivt sätt att minska prostitution och således även den brottslighet som hänger samman med den.²⁰⁶ Utifrån Douglas teori blir det ett sätt att återvinna ordningen, en förnuftig handling som frambringar balans och jämvikt. Det offentliga samtalet upprätthåller utländska kvinnors prostitution som oärlig och prostitutionen som något som måste motarbetas och bekämpas. Genom att inte ifrågasätta begreppet oärligt blir avvisningen en förnuftig handling. Prostitutionen, som utgörs av smutsen, kan helt enkelt inte existera om ordningen ska kunna vidmakthållas.²⁰⁷ Genom avvisningen försvinner tillfället till att köpa sexuella tjänster och konsumtionen stryps. Den balans och jämvikt som Douglas menar är eftersträvad kan därmed uppnås.

6.4 Rätten till rättigheter, en fråga om målsäganderoll

I dagsläget går inte många av de anmälningar av köp av sexuella tjänster som kommer in till polisen vidare till åtal då de utsatta sällan vill samarbeta med polisen. Orsaker till detta kan vara att de är rädda, att de har emotionell bindning till gärningspersonen eller att de uppfattar alternativet till sexhandeln som värre än den situation de befinner sig i.²⁰⁸ BRÅ gör tydligt att myndigheter inte ska vänta sig att de utsatta personerna ser sig själva eller uppför sig som offer

²⁰⁴ Justitieombudsmannen, Dnr 6340-2010, s. 9.

²⁰⁵ Douglas, Mary, *Renhet och fara*. Nya Doxa, 1997, s. 10-16.

²⁰⁶ Prop. 1979/80:96, s. 67.

²⁰⁷ Douglas, s. 10-16.

²⁰⁸ Holmberg et. al, s. 18.

eller brottsutsatta. Att vara ett offer är inte ett tillstånd utan en juridisk term. Det är därmed inte säkert att personen i fråga själva ber om hjälp och stöd eller är villig att acceptera det om det erbjuds.²⁰⁹ Problematikeringen av offerrollen bidrar till att ge diskursen *Kvinnan som exkluderad* mer plats. Vi vill mena att problematiken kring huruvida kvinnor som utnyttjas i prostitution ska betraktas som målsägande i en brottmålsprocess kan vara av stor betydelse för om kvinnorna ska våga samarbeta med polisen eller inte.

Målsägande är den person som ett brott är begånget mot.²¹⁰ Även den som blivit förnärad eller har lidit skada av brottet bör anses vara målsägande, rekvisiten som de ser ut idag anses dock vara vaga och vem som bör omfattas av formuleringen är fortfarande oklart. Exempelvis kan den som kan anses vara bärare av brottets skyddsintresse där även brottets skadeverkningar ska spela in anses vara målsägande.²¹¹ En annan definition är att brottet ska ha innefattat ett direkt angrepp mot den enskilda individen.²¹² Definitionsregeln anses vara godtycklig och det ges ingen klar bild av hur den bör tillämpas.²¹³ Det är således möjligt för de som befinner sig i prostitution att få rollen som målsägande oavsett om brottet betraktas som brott mot person eller som brott mot samhället.²¹⁴ I utredningen efterfrågas inte någon specifik reglering av detta utan bedömningen huruvida en person som utnyttjats i prostitution ska vara att anse som målsägande vid köp av sexuell tjänst ska, i sista hand, avgöras i varje enskilt fall.²¹⁵

Vid köp av sexuell tjänst går det inte att samtycka till den straffbelagda handlingen och på så sätt göra den tillåten.²¹⁶ Då det inte går att samtycka över det allmänna intresset som ska skyddas genom kriminaliseringen går det inte att göra skillnad mellan frivillig och ofrivillig prostitution då det alltid är frågan om ett brott.²¹⁷ Enligt regeringens utredning av kriminaliseringen av köp av sexuell tjänst börjar brottet alltmer uppfattas som ett brott mot person och mindre som ett brott mot allmän ordning.²¹⁸ I propositionen som föranledde straffskärpningen av köp av sexuell tjänst framgår omständigheter som bör betraktas som försvårande.²¹⁹ Trots att brottet köp av sexuell tjänst betraktas som ett allvarligt brott mot samhället och individen omfattar de försvårande omständigheterna endast brott mot person.

²⁰⁹ Cederlöf, Stenberg Ribeiro, Lyckner, s. 26.

²¹⁰ RB 20 kap. 8 § fjärde st.

²¹¹ SOU 2010:49 s. 249.

²¹² SOU 2010:49 s. 249.

²¹³ Eklöf i Thornefors, Rättegångsbalk (1942:740) 20 kap. 8 §, Lexino, 2012.

²¹⁴ SOU 2010:49, s. 250.

²¹⁵ SOU 2010:49, s. 247.

²¹⁶ SOU 2010:49, s. 249.

²¹⁷ SOU 2010:49, s. 249.

²¹⁸ SOU 2010:49, s. 247.

²¹⁹ Prop. 2010/11:77, s. 21.

“Omständigheter som vid straffvärdebedömningen av köp av sexuell tjänst bör tala i skärpande riktning är t.ex. att den som utför en sexuell tjänst befinner sig i en skyddslös eller annars utsatt situation, t.ex. på grund av en beroendeställning, ett psykiskt funktionshinder eller märkbar alkohol- eller annan drogpåverkan. Andra exempel kan vara att den person som utför en sexuell tjänst är utländsk och inte kan göra sig förstådd och befinner sig på en okänd plats, eller är utlämnad till en tredje person som avtalar om detaljerna för köpet samt ofta även tar emot betalningen och står för arrangemangen kring köpet såsom lokal eller transport.”²²⁰

Likt tidigare nämnt går det inte att göra någon skillnad på påtvingad och frivillig prostitution och den kriminella handlingen uppfattas i större utsträckning som ett brott mot person. Vi har även belyst att det inte går att samtycka till brottet köp av sexuell tjänst och därmed göra det tillåtet. Personer som befinner sig i prostitution anses även alltid vara den svagare parten i förhållande till konsumenten och befinner sig i socialt utsatta positioner. I den ovan nämnda handlingsplanen definieras de som är i behov av stöd och sociala insatser som brottsutsatta, det saknas dock en definition av vem som är att betrakta som brottsutsatt. Då de som utnyttjats i prostitution eller människohandel inte alltid ser sig själva som brottsutsatta eller offer problematiseras området ytterligare. Enligt vår mening skulle en definition av vem som är att betrakta som brottsutsatt, där kvinnor i prostitution inkluderas kunna bidra till en klarhet i målsägandefrågan. Vi menar utifrån ovanstående argumentation att personer i prostitution ska tilldelas rollen som målsägande och att det inte är något som ska avgöras från fall till fall. Med detta som grund bör *Kvinnan som inkluderad* spela en större roll men diskursen *Kvinnan som exkluderad* är så pass stark att den står högst i diskursordningen. De försvårande omständigheter som framkommit ovan bör enligt vår mening inte behandlas som en fråga om målsäganderoll utan en fråga som ska behandlas genom rätt till skadestånd. Genom att behålla nuvarande lagstiftning där frågan om målsägande behandlas i varje enskilt fall visar det på att diskursen *Kvinnan som exkluderad* och tanken om renhållning står högst i kurs vilket resulterar i en vidare åtskillnad av dessa kvinnor från samhället.

Då kvinnorna i prostitution inte anses försörja sig ärligt kan de inte delta och bidra till konsumtionen, de gynnar således inte samhället. Utifrån Baumans synsätt medför denna oförmåga att delta som konsument att samhället tjänar på att göra sig av med kvinnorna.²²¹ Avvisningen kan därför ses som mer kostnadseffektiv än att låta kvinnorna stanna och ta del av brottmålsprocessen. Detta trots att avvisning enligt EUs rörlighetdirektiv inte får ske i syfte att

²²⁰ Prop. 2010/11:77, s. 21.

²²¹ Bauman, 1997, s. 25.

uppnå ekonomisk vinning.²²² Att utländska kvinnor i prostitution, det vill säga oförmögna konsumenter, även ska få rollen som målsägande menar vi går emot principen om renhållning.

Argumentationen för att personer som utnyttjas i prostitution inte bör ses som målsägande handlar om att fokus då hamnar på brottsoffret och inte på den som begått den kriminella gärningen, det vill säga köparen av de sexuella tjänsterna. Det påpekas att de som utsatts för sexualbrott under rättegång ofta får frågor som kan vara av kränkande natur.²²³ Utifrån detta tolkar vi det som att den som utnyttjats i prostitution kan, utifrån regeringens synpunkt, anses skyddas från dessa kränkande frågor om personen i fråga istället ses som vittne. Vi menar att argumenten om att skydda kvinnorna genom att inte tillåta dem rollen som målsägande, blir ett sätt att rättfärdiga handlingen och inte låta kvinnorna utnyttja statens resurser. Att istället göra sig av med dem genom avvisning blir utifrån det resonemang som förts ovan mer kostnadseffektivt och stärker renhållningstanken. Så länge renhållningsfunktionen ses som önskvärd i samhället kommer diskursen *Kvinnan som exkluderad* alltid få företräde och vi anser att det resulterar i att kvinnorna får svårare att uppnå status som målsägande.

7. Smutsens öde - en slutsats

Utifrån analysen går det att utläsa att det offentliga samtalet gällande betraktandet av prostitution som grund för avvisning har varierat. Trots att det 1979 ansågs främmande att samhället skulle reagera med avvisning som följd av prostitution, har det offentliga samtalet inte utvecklats i den riktningen. Då kvinnor i prostitution i stort sett genomgående benämns som prostituerade och då prostitution som oärlig försörjning inte ifrågasätts rättfärdigas avvisningen. Diskursen *Kvinnan som exkluderad* har ett klart övertag och konsumtionen av prostitutionen kommer därför fortsätta att möjliggöras av globaliseringen så länge renhållningstanken och diskursen *Kvinnan som exkluderad* får företräde för *Kvinnan som inkluderad*.

Genom att kvinnor i de officiella dokumenten benämns som prostituerade och genom att endast i Utlänningslagen betrakta prostitution som en form av oärlig försörjning skapas en syn av de utländska kvinnorna som den andre. Det skapas således ett vi och dem. Detta trots att en medlemsstat enligt rörlighetsdirektiven är skyldig att behandla övriga unionsmedborgare på

²²² EUs rörlighetsdirektiv, Artikel 27 p. 1.

²²³ SOU 2010:49, s. 250.

samma sätt som sina egna och att EU-domstolen fastställt att en medlemsstat inte får utfärda repressalier gentemot utländska unionsmedborgare om de egna medborgarna inte riskerar detsamma. Även då EU-domen kom 2002 och direktiven funnits sedan 2004 har man i svensk lagstiftning inte tagit hänsyn till dessa. Då svenska kvinnor inte kan omfattas av detta ska oärlig försörjning i form av prostitution inte utgöra avvisningsgrund för unionsmedborgare, trots det har avvisning på denna grund förekommit ett flertal gånger. Oärlig försörjning som avvisningsgrund upprätthåller således skillnaden mellan kvinnor och kvinnor, där de utländska kvinnorna som befinner sig i prostitution aldrig har en möjlighet att erhålla samma rättigheter som de andra, de vita västerländska kvinnorna, har. Likt framkommit ovan utgörs majoriteten av de kvinnor som befinner sig i prostitution i Sverige av personer som medvetet ingått i prostitution. Genom att skilja på frivillig och påtvingad prostitution, vilket inte är möjligt enligt BRÅ, och genom att endast betrakta den senare som en del av begreppet mäns våld mot kvinnor skapas ytterligare en åtskillnad mellan kvinnor. Då det inte går att göra någon skillnad mellan frivillig och ofrivillig prostitution kan vi konstatera att all prostitution ska omfattas av begreppet mäns våld mot kvinnor och vara en del av arbetet mot ett jämställt samhälle.

Den syn som skapas på de utländska kvinnorna genom upprätthållandet av vi och dem leder således till konsekvenser som tar sig uttryck i att dessa kvinnor i prostitution inte blir en del av målgruppen och erhåller därför inte de rättigheter som de i egenskap av unionsmedborgare ska göra. Genom möjligheten till avvisning tas ett tydligt avstånd från dessa kvinnor. Skapandet av den andra kvinnan som befinner sig i prostitution som en del av något brottsligt och oärligt försvårar möjligheten och viljan att erbjuda kvinnorna stödåtgärder. Majoriteten av de åtgärdsprogram som lyfts fram i analysen omfattar offer för människohandel, men utelämnar möjligheter till skydd och sociala insatser för de som befinner sig i prostitution, såvida de inte är att se som brottsutsatta. Oklarheter kring vem som ska anses vara brottsutsatt försvårar ytterligare kvinnornas möjligheter till stöd. Genom ett utvecklat samarbete med utländska myndigheter ska svenska myndigheter i arbetet med ökade insatser och skydd kunna erbjuda kvinnorna ett tryggare återvändande till hemlandet. Ett arbete som kritiserats för bristande riktlinjer då det inte finns något som garanterar att det, på grund av ekonomiska skäl, skulle fungera. Kvinnornas trygga återvändande kan därför inte ses som ett prioriterat område. Istället motiveras avvisningen som humanitär och som ett sätt att avlägsna kvinnorna från miljöer som är skadliga för dem. Enligt svensk lag finns det inget som förhindrar avvisning grundat på prostitution så länge denna ses som en form av oärlig försörjning, vilket visar på den starka renhållningstanken. EUs rörlighetsdirektiv samt EU-domstolens domslut utgör enda hindret för avvisning så länge det inte sker en kriminalisering av prostitution som medför att även svenska medborgare riskerar påföljd. Dock vill vi mena att JOs beslut att inte kritisera

avvisning av unionsmedborgare visar på att svenska myndigheter inte alltid följer EUs direktiv vilket visar på att *Kvinnan som exkluderad* genomsyrar det offentliga samtalet.

Frivillig prostitution existerar inte och det går inte att samtycka till köpet. Det finns enligt rådande lagstiftning möjlighet för kvinnor i prostitution att uppnå målsägandestatus oavsett om brottet betraktas som brott mot person eller brott mot samhället. Det faktum att köp av sexuell tjänst alltid är ett brott menar vi borde resultera i att målsäganderollen för dessa kvinnor borde vara en självklarhet. Då det inte finns några tydliga riktlinjer för huruvida kvinnor i prostitution ska uppnå status som målsägande resulterar det i att frågan avgörs i varje enskilt fall. Då *Kvinnan som exkluderad* står högst i diskursordningen betraktas kvinnorna som den andra kvinnan som bedriver oärlig försörjning. Detta menar vi resulterar i att det blir svårare för kvinnorna att få rollen som målsägande då dessa värderingar läggs in då beslutet tas i varje enskilt fall. Tanken om renhållning genomsyrar de officiella dokumenten och trots att det finns en vilja att utgå från sociala insatser finns det ingen kritik mot att prostitution betraktas som oärlig försörjning vilket tyder på att diskursen *Kvinnan som exkluderad* skapar den sociala verkligheten. Så länge renhållningsfunktionen ses som önskvärd i samhället kommer diskursen *Kvinnan som exkluderad* alltid få företräde vilket resulterar i att kvinnorna får svårare att få rollen som målsägande.

Avslutningsvis kan vi konstatera att globaliseringen möjliggör åtskillnaden mellan kvinnor, att konsumtionen efterfrågar den och att renhållningen upprätthåller bilden och diskursen *Kvinnan som exkluderad*.

7.1 Alltid exkluderade i en global värld- en slutdiskussion

Den offentliga inställningen till prostitution är att det är ett samhällsproblem som måste motarbetas med sociala insatser, men då det är fråga om ett brott ska möjlighet till avvisning finnas. Eftersom prostitution alltid föranleds av brottet köp av sexuell tjänst finner vi denna argumentation problematisk. Trots att vikt läggs vid stödinsatser omfattas inte de utländska kvinnorna av samtliga insatser. Vidare anses påtvingad prostitution vara ett allvarligt samhällsproblem som motarbetar processen mot ett jämställt samhälle, i dokumenten framgår det dock att det inte går att skilja på påtvingad och frivillig prostitution då samtycke inte medför att brottet blir legitimt. Vi menar att detta bör betyda att all prostitution motarbetar jämställdheten, vilket den, enligt dokumenten inte gör. Åtskillnaden som görs mellan utländska- och svenska kvinnor i prostitution är därför även att se som ett hinder i processen mot ett jämställt samhälle. I dagsläget eftersträvas det ideala samhället där de utländska kvinnorna som befinner sig i prostitution inte passar in och avvisningen rättfärdigas därför av renhållningstanken.

I sin kritik mot polisens beslut att avvisa tiggare skriver JO att svenska myndigheter inte får göra egna bedömningar av lagens ordalydelse och att avvisningen måste ha en tydlig grund i lagen. Då han väljer att inte kritisera beslutet om avvisning av en rumänsk kvinna menar JO att prostitution alltid kräver att ett brott begås och att samhället således alltid är förpliktigt att vidta åtgärder som vid övrig kriminalitet. Han förklarar att “/.../prostitution som företeelse måste mot denna bakgrund betraktas som en i huvudsak brottslig och i den meningen förbjuden verksamhet.”²²⁴, en i vår mening personlig bedömning. Då prostitution inte omfattas av lagens ordalydelse ställer vi oss frågande till JOs resonemang som motsätter sig hans bedömning i tiggerimålet. Av vad vi kunnat se finns det ingen officiell kritik mot JOs utlåtande då vi menar att han skuldbelägger kvinnan som befunnit sig i prostitution för att ha ägnat sig åt en, i hans mening, förbjuden verksamhet. Att detta uttalande inte väcker starkare reaktioner tyder på ett klimat i det offentliga samtalet som styrs av diskursen *Kvinnan som exkluderad*. Så länge prostitution ses som en form av oärlig försörjning och störande av allmän ordning kommer diskursen *Kvinnan som exkluderad* alltid få företräde.

I sin handlingsplan eftersträvar regeringen attitydförändringar, både av myndigheter och allmänheten. För att detta ska kunna uppnås måste det ske en förändring både gällande hur kvinnor i prostitution benämns och definieras men även en förändring i den svenska lagstiftningen. Kvinnor som befinner sig i prostitution utgör den svagare parten och vi anser att kopplingen till oärlig försörjning utgör en kränkning av dem som individer och som även motarbetar jämställdheten. Så länge prostitution fortsätter betraktas som oärligt kommer personer som befinner sig i den betraktas som oärliga. Detta problematiseras ytterligare gällande rätt till det stöd och de sociala insatser som handlingsplanen och Länsstyrelsens nationella riktlinjer erbjuder. Många av dessa stödåtgärder är till för brottsutsatta eller människohandelsoffer, dock saknas en definition av vilka som ska betraktas som brottsutsatta. BRÅs problematisering av begreppet frivillig innebär, vilket redogjorts för ovan, att kvinnor sällan ger sig in i prostitution av egen fri vilja utan att de ofta befinner sig i svårt utsatta sociala positioner med begränsade möjligheter. För att få tillgång till samtliga stödinsatser måste kvinnorna därmed betraktas som brottsutsatta, detta bör innebära att de måste ha uppnått målsägandestatus för att få hjälp. För kvinnor i prostitution är dock detta ingen självklarhet. Även här krävs det attitydförändringar för att det ska ske, vilket är ett resultat av en förändrad syn på kvinnorna. Detta anser vi gör målsägandefrågan väldigt problematisk, genom att i varje enskilt fall avgöra om kvinnorna ska omfattas av detta eller inte resulterar det i att de lämnas utanför då tanken om renhållning regerar. Vi efterfrågar utifrån detta en definition av begreppet

²²⁴ Justitieombudsmannen, s. 4.

brottsutsatt, där även kvinnor i prostitution ingår, för att myndigheter ska få en klarhet i hur de ska arbeta med dessa frågor.

Vi har ovan klargjort att det endast är tack vare Sveriges medlemskap i EU och dess rörlighetsdirektiv som avvisning av unionsmedborgare i prostitution kan förhindras, då avvisningen är fullt möjlig enligt Utlänningslagen. Detta innebär att det inte föreligger några hinder att avvisa tredjelandsmedborgare på grund av prostitution. Även om globaliseringen i detta arbete utgått ifrån EU lever vi idag i en mer globaliserad värld, där vi reser mer än någonsin och där även tredjelandsmedborgare befinner sig i prostitution i Sverige. I dagsläget har de utifrån de dokument som analyserats ingen rätt till stöd. För att även dessa kvinnor ska kunna få denna möjlighet krävs en lagändring där prostitution inte längre ses som en form av oärlig försörjning och ett samhällsklimat där diskursen *Kvinnan som inkluderad* står högst i diskursordningen.

Regeringen efterfrågar, som nämnts ovan, attitydförändringar för att fokus ska utgå från sociala insatser men genom att fortsätta betrakta prostitution som ett hot mot allmän ordning och som oärlig försörjning kommer detta inte uppnås. Det resulterar enligt vår mening i att kvinnor skuldbeläggs istället för att fokus riktas mot samhället och konsumenten. För att kvinnorna ska kunna ta del av det stöd och skydd samhället kan erbjuda i form av att betrakta dem som målsägande, sociala insatser, hjälp vid återvändandet etcetera måste prostitution upphöra att betraktas som en oärlig form av försörjning och ett hot mot samhället. I dagsläget är detta ett sätt att avgöra vem som är värd att ta del av det svenska samhället.

Unionsmedborgare kan sägas skyddas genom EUs lagstiftning de första tre månaderna, ett skydd som kvinnor i form av tredjelandsmedborgare inte har. Utlänningslagen medför att dessa kvinnor utgör den yttersta smutsen i det svenska samhället utan möjlighet till stöd eller skydd. De avvisas, utan att ha rätt att ifrågasätta det, på grund av att de fallit offer för en kriminell konsumtion av sex. Vidare anser vi att det krävs ökade resurser för ett tryggare återvändande för alla kvinnor, oavsett om de är unionsmedborgare eller tredjelandsmedborgare. Vi menar att alla kvinnor i prostitution är brottsutsatta och majoriteten av dem i stort behov av sociala insatser, vilket även utgör grunden för diskursen *Kvinnan som inkluderad*. Den globaliserade värld vi lever i idag erbjuder en frihet som tidigare inte var möjlig, denna frihet innebär också att enskilda stater måste ta ett ökat ansvar för andra medborgare än de egna. Vi är medvetna om att ett system med öppna gränser inte är möjligt och därför anser vi att ett säkert återvändande måste prioriteras för alla brottsutsatta även efter tre månader. Detta bör ske genom samarbete över gränser där organisationer kan få kunskap om vilket stöd som krävs för de brottsutsatta kvinnorna. Så länge individer kan avvisas med hänvisning till oärlig försörjning kommer diskursen dock aldrig stå högst i diskursordningen. Detta är ett ämne för vidare forskning som

vi anser utgör en nödvändighet i processen mot ett jämställt samhälle för alla, oavsett medborgarskap, vilket i dagsläget motarbetas av rådande svensk reglering.

Referenslista

Brottsbalk (162:700)

Europaparlamentets och Rådets Direktiv 2004/38/EG

Rättegångsbalk (1949:740)

Regeringsformen (1974:152)

Utlänningslag (2005:716)

Gamla Utlänningslagen (1954:193)

Lag (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster.

Offentligt tryck m.m

Proposition 1997/98:55 Kvinnofrid

Proposition 1979/80:96 med förslag till ny utlänningslag m. m.

Proposition 2010/11:77 Skärpt straff för köp av sexuell tjänst

Statens offentliga utredningar 2010:49 Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008

Statens offentliga utredningar 1979:64

EU Domstolen Mål C-100/01, Ministre de l'Intérieur mot Aitor Oteiza Olazabal, REG 2002 I-10981

Justitieombudsmannen DNR: 4468-2011

Justitieombudsmannen DNR: 6340-2010

Migrationsdomstolen UM 832-11

Motion till riksdagen 2012/13:U212 av Carina Hägg (S) Ett Europa fritt från prostitution

Regeringens handlingsplan Skr 2007/08:167

Övrig litteratur

Ahmed, Sara, *Att bli främlingen, att bli den infödde*, I Ahmed, Sara & De los Reyes, Paulina, *Postkolonial feminism. 1*, Tankekraft, Stockholm, 2011

Ang, Ien, *Jag är feminist, men... ”Andra” kvinnor och postnationell feminism*, I Ang, Ien & de los Reyes, Paulina, *Postkolonial feminism, 2*, Tankekraft, Stockholm, 2012

Bauman, Zygmunt, *Vi vantrivs i det postmoderna*, Daidalos, Göteborg, 1999

Bauman, Zygmunt, *Globalisering*, Studentlitteratur, Lund, 2000

Bauman, Zygmunt, *Konsumtionsliv*, Daidalos, Göteborg, 2008

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys, 2.*, [omarb.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2005

Björling/Lindencrona, *Utlänningslagen jämte dithörande författningar*, Kungliga boktryckeriet P.A.Norstedt & Söner, Stockholm, 1955

Bryman, Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder, 2.*, [rev.] uppl., Liber, Malmö, 2011

Douglas, Mary, *Renhet och fara: en analys av begreppen orenande och tabu*, Nya Doxa, Nora, 1997

Fairclough, Norman, *Discourse and social change*, Polity, Cambridge, 1992

Fairclough, Norman, *Critical discourse analysis: the critical study of language*, Longman, London, 1995

- Freedman, Jane, *Feminism - en introduktion*, uppl. 1:1, Liber, Malmö, 2003
- Goffman, Erving, *Stigma: den avvikandes roll och identitet*, 3. uppl., Norstedt, Stockholm, 2011
- Lincoln, Yvonna S. & Guba, Egon G., *Naturalistic inquiry*, Sage, Beverly Hills, Calif., 1985
- O'Barr, William M., *Culture and the ad: exploring otherness in the world of advertising*, Westview Press, Boulder, 1994
- Patrik Cederlöf, Emma Stenberg Ribeiro, Claes Lyckner Länsstyrelsen, *Nationella riktlinjer för arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål*, Stockholm, 2011
- Mathiesen, Thomas, *Rätten i samhället: [en introduktion till rättssociologin]*, Studentlitteratur, Lund, 2005
- Phillips, Nelson & Hardy, Cynthia, *Discourse analysis: investigating processes of social construction*, Sage Publications, Thousand Oaks, CA, 2002
- Statistiska centralbyrån, *På tal om kvinnor och män*, Stockholm, 2010
- Stina Holmberg, Linda Hols Salén, Ylva Lennartsson Hartman, Amanda Netscher
Brottsförebygganderådet, Rapport 2011:18 *Prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Slutredovisning av regeringens handlingsplan*, Edita Norstedts Västerås, 2011,
- Thornefors, Rättegångsbalk (1942:740) 20 kap. 8 §, Lexino, 2012

Källor på nätet

Regeringen.se, *Jämställdhet*, Publicerad 26 januari 2009, <http://www.regeringen.se/sb/d/2593>
hämtad [2013-05-20]